

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0121-з
спеціальності: 012 «Дошкільна освіта»
освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта»
К. П. Павловська

Керівник: завідувач кафедри дошкільної та початкової
освіти, д. пед. н., проф. _____ Л. О. Сущенко

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та початкової
освіти, к. п. н. _____ Т. В. Турбар

Запоріжжя
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____

«_____» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ

Павловській Катерині Петрівні

- 1. Тема роботи:** «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах»
керівник роботи Сущенко Лариса Олександрівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти
затверджені наказом ЗНУ від «26» вересня 2023 року № 1504-с
- 2. Строк подання студентом роботи** 01 грудня 2023 р.
- 3. Вихідні дані до роботи:** матеріали педагогічної практики, курсових робіт
- 4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):** проаналізувати сутність ключових понять дослідження; з'ясувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці сучасної дошкільної школи; теоретично обґрунтувати модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.
- 5. Перелік графічного матеріалу:** рисунок 2.1. Модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах; рисунок 2.2. Модель використання ІКТ в різних формах роботи з організації музичного виховання

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Сущенко Л.О.	02.03.23 р.	06.04.23 р.
Розділ 1	Сущенко Л.О.	06.04.23 р.	08.06.23 р.
Розділ 2	Сущенко Л.О.	08.06.23 р.	06.09.23 р.
Висновки	Сущенко Л.О.	06.09.23 р.	19.10.23 р.
Додатки	Сущенко Л.О.	19.10.23 р.	14.11.23 р.

7. Дата видачі завдання 02.10.2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Збір та систематизація матеріалу	лютий	виконано
2.	Написання вступу	березень	виконано
3.	Написання першого розділу	квітень-травень	виконано
4.	Написання другого розділу	червень	виконано
5.	Написання висновків	вересень	виконано
6.	Оформлення додатків	жовтень	виконано
7.	Оформлення роботи, рецензування	листопад	виконано
8.	Захист	грудень	

Студент _____ Павловська К.П.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Сущенко Л.О.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Турбар Т. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 72 с., 2 рисунки, 71 джерело, 3 додатки.

Мета дослідження: розроблення і теоретичне обґрунтування моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Предмет дослідження – модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах в умовах закладу дошкільного віку.

Методи дослідження: загальні методи наукового пізнання – діалектичний і логічний методи пізнання, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція при визначенні педагогічних умов розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти, моделювання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментів; методи теоретичного дослідження – педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності, структури й особливостей розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Теоретичне значення роботи полягає в науковому обґрунтуванні моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментів. Практичне значення полягає в розробленні моделі та педагогічних умов розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку в закладі дошкільної освіти.

Галузь використання: заклади дошкільної освіти.

РОЗВИТОК, ТВОРЧІ ЗДІБНОСТІ, ДІТИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ, ГРА НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ, МОДЕЛЬ

SUMMARY

Pavlovska K. P. Development of Creative Abilities of Preschool Children by Means of Playing Musical Instruments by Children

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, conclusions, a list of used literature (71 articles, 5 of foreign origin), and appendices.

The modern education system in Ukraine, undergoing reforms, requires a transformation in the understanding of the professionalism of educators, changing approaches to professional development for the purpose of individual professional self-realization, the effectiveness of their activities, and success in an information-globalized society. Viewing professional development as an active qualitative transformation of an individual's inner world through the awareness of the need for self-change, contemporary scholars pay significant attention to the successful implementation of professional activities, as evidenced by the analysis of modern approaches to the professional development of preschool teachers.

The research purpose: to develop and theoretically justify a model for the development of creative abilities of preschool children through playing musical instruments.

The research tasks:

- 1) to investigate the problem in psychological and pedagogical theory and clarify the essence of the concept of “development of creative abilities of preschoolers”;
- 2) to characterize the psychological features of the development of creative abilities in preschool-aged children;
- 3) to determine the impact of playing musical instruments on the development of creative abilities in preschool children;
- 4) to develop and justify a model for the development of creative abilities in preschool children through playing musical instruments;
- 5) to develop programmatic and methodological support for the implementation of the model for the development of creative abilities in preschool children through

playing musical instruments;

6) to identify and justify the pedagogical conditions for the development of creative abilities in preschool children through playing musical instruments.

The research object of the qualifying work is the process of developing creative abilities in preschool children through playing musical instruments.

The subject of the research is the model for the development of creative abilities in preschool children through playing musical instruments in the conditions of a preschool institution.

The Part 1, “Scientific and theoretical foundations of the problem of developing creative abilities in preschool children through playing musical instruments” includes an analysis of the essence of the concept of the development of creative abilities in preschoolers, the state of the problem in psychological and pedagogical theory, psychological features of the development of creative abilities in preschool-aged children, and playing musical instruments as a means of developing creative abilities in preschool children.

The Part 2, “Theoretical justification of the model of creative abilities of preschool children through playing musical instruments” considers the model for the development of creative abilities in preschool children through playing musical instruments, programmatic and methodological support for the implementation of the model in the conditions of a preschool institution, and pedagogical conditions for the development of creative abilities in preschool children.

The obtained results can be used by music educators in preschool institutions when addressing tasks related to the development of creative abilities in preschool children through playing musical instruments.

Keywords: development, creative abilities, preschool children, playing musical instruments, model.

ЗМІСТ

Вступ.....	8
Розділ 1. Науково-теоретичні засади проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.....	12
1.1. Сутність поняття розвитку творчих здібностей дошкільників, стан проблеми у психолого-педагогічній теорії.....	12
1.2. Психологічні особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку	24
1.3. Гра на дитячих музичних інструментах як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.....	31
Розділ 2. Теоретичне обґрунтування моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах...	40
2.1. Модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах	40
2.2. Програмно-методичне забезпечення запровадження Моделі в умовах закладу дошкільної освіти.....	52
2.3. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.....	64
Висновки.....	76
Список використаних джерел.....	79
Додатки.....	85

ВСТУП

Реформування системи дошкільної освіти в Україні спрямовано на забезпечення якості рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини і збереження самоцінності дошкільного дитинства, щасливе проживання якого визначено державним стандартом як передумова повноцінного розвитку дошкільника та подальшої його самореалізації у житті.

Актуальність проблеми підтверджується основними положеннями законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Національної доктрини розвитку освіти XXI століття, Конвенцією про права дитини, Концепцією Нової української школи, Базовим компонентом дошкільної освіти та ін., які унормовують вимоги держави до повноцінного розвитку дитини.

Серед основних завдань дошкільної освіти задекларовано всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, розвиток самостійності та творчості.

Наукові джерела і передовий педагогічний досвід свідчать, що розвиток творчих здібностей необхідно починати якомога раніше, а дошкільний вік є сенситивним періодом для творчого розвитку дошкільнят. Тому завдання з розвитку творчих здібностей у реформуванні дошкільної освіти набуває пріоритетного значення.

Актуальність проблеми підтверджується психолого-педагогічними дослідженнями науковців (Н. Ветлугіна, Л. Виготський, А. Запорожець, О. Дем'янчук та ін.), які вважали дошкільне дитинство періодом інтенсивного формування пізнавальної, чуттєвої сфери особистості завдяки віковим психологічним особливостям, що сприяють розвитку в дитини творчих здібностей.

Розвиток дитячої творчості – складна та комплексна проблема. Сучасні підходи до вивчення характеризуються прагненням дослідників до пошуку

ефективних шляхів розвитку творчості. Попри значний внесок дослідників у вивчення проблеми розвитку творчості дітей дошкільного віку, деякі її аспекти залишаються недостатньо вивченими. Зокрема, не розкрито можливості розвитку музично-творчих здібностей дошкільнят за умов навчання гри на дитячих музичних інструментах

На підставі аналізу педагогічної теорії та практики в контексті проблеми дослідження ми виділили такі протиріччя між:

- потребою суспільства у формуванні музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку та реальними можливостями її здійснення у діяльності ЗДО;
- необхідністю створення педагогічних умов у організації освітнього простору з метою підвищення ефективності формування музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку;
- недостатньою розробленістю процесу формування музично-творчих здібностей у процесі гри на дитячих музичних інструментах;
- між накопиченим практичним досвідом та недостатністю теоретичного, науково-методичного обґрунтування проблеми формування музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку в умовах ЗДО.

Однак, всупереч багатоаспектному висвітленню проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, питання забезпечення педагогічних умов, які б сприяли творчій самореалізації дітей засобами гри на дитячих музичних інструментах залишається актуальним і зумовлено наявністю суперечностей між:

- вимогами Державного стандарту до розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, і спрямуванням освітнього процесу в закладі дошкільної освіти на практиці переважно на логічний рівень навчання дітей гри на дитячих музичних інструментах;
- наявними потенційними можливостями ігрової діяльності і недостатнім її використанням в освітньому процесі закладів дошкільної освіти.

Наявність означених суперечностей, актуальність цієї проблеми, її важливість для педагогічної теорії та недостатній рівень розробленості щодо

освітньої практики зумовили вибір теми дослідження: «Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах».

Мета дослідження полягає в розробленні й теоретичному обґрунтуванні моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Завдання дослідження:

1. Дослідити стан проблеми в психолого-педагогічній теорії та з'ясувати сутність поняття «розвиток творчих здібностей дошкільників».

2. Схарактеризувати психологічні особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

3. З'ясувати вплив гри на дитячих музичних інструментах на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку.

4. Розробити й обґрунтувати модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

5. Розробити програмно-методичне забезпечення запровадження моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

6. Визначити й обґрунтувати педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Об'єкт дослідження – процес розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Предмет дослідження – модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах в умовах закладу дошкільного віку.

Для розв'язання поставлених завдань було застосовано наступні методи дослідження:

– загальні методи наукового пізнання: діалектичний і логічний методи пізнання, абстрагування, аналіз і синтез, індукція й дедукція при аналізі впливу

гри на дитячих музичних інструментах на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку та визначенні педагогічних умов у закладі дошкільної освіти, моделювання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментів;

– методи теоретичного дослідження: педагогічний аналіз філософської, психологічної, педагогічної літератури, нормативно-правових документів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження сутності, структури й особливостей розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Використані методи забезпечили комплексне пізнання предмета дослідження, дали можливість якісно проаналізувати науково-теоретичні дані.

Теоретичне значення дослідження полягає в науковому обґрунтуванні моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах в умовах закладу дошкільного віку, програмно-методичного забезпечення та педагогічних умов щодо її реалізації.

Укладені Модель, розроблені парціальні програми та педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах можуть бути використані педагогами закладів дошкільної освіти при вирішенні завдань із розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

РОЗДІЛ 1

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

1.1. Сутність поняття розвитку творчих здібностей дошкільників, стан проблеми у психолого-педагогічній теорії

Реформування системи дошкільної освіти в Україні спрямовано на забезпечення якості рівня розвиненості, освіченості та вихованості дитини, умов для формування її здібностей та інтересів, розвитку її особистості, творчого самовираження у різних видах діяльності, щасливе проживання дошкільного дитинства, про що йдеться в нормативно-правових документах, що регламентують діяльність закладів загальної освіти в Україні, зокрема у Державному стандарті дошкільної освіти [4, с. 3].

Освітній напрям «Дитина у світі мистецтва» Базового компонента дошкільної освіти визначає завдання з формування мистецько-творчої компетентності, яка сприяє здатності «реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності» [4, с. 35]. Розвиток здатності до творчої самореалізації кожної дитини, згідно з унормованими завданнями, забезпечується в процесі художньої діяльності, яка сприяє формуванню цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчому самовираженню.

Наукові джерела і передовий педагогічний досвід свідчать, що розвиток творчих здібностей в дитини необхідно починати якомога раніше, а дошкільний вік є сенситивним періодом для творчого розвитку. Тому завдання з розвитку творчих здібностей набуває пріоритетного значення і розглядається в сучасній

освіті як процес залучення особистості до засвоєння культурних цінностей, створення сприятливих умов для реалізації власного природного потенціалу та творчого ставлення до оточення.

Проблему розвитку творчих здібностей досліджували філософи, психологи, педагоги (Г. Альтшуллер, А. Брушлинський, Л. Виготський, Л. Венгер, В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кан-Калик, Н. Кічук, С. Кулачківська, С. Ладивір, В. Моляко, М. Нікандров, Я. Понаморьов, М. Поташник, К. Роджерс, В. Семиченко, С. Сисоєва, А. Спіркін, А. Шумілін та ін.) і висвітлювали в наукових працях різні аспекти творчості. Проблема впливу музичного мистецтва на творчий розвиток особистості висвітлена в працях науковців різних галузей музичної педагогіки: О. Апраксіної, Н. Ветлугіної, Л. Дмитрієвої, Д. Кабалевського, Л. Масол, Л. Хлебникової та ін.

Для визначення поняття розвитку творчих здібностей вважаємо за необхідне проведення наукового аналізу сутності творчості і творчих здібностей.

Поняття творчості у філософії розглядається як «людська здатність виходити за межі наявного стану речей та шляхом зміни природних сутностей виробляти те, чого поза людиною, людською діяльністю не існує та існувати не може» [60, с. 206].

Філософи кінця XIX – поч. XX століття (М. Бердяєв, М. Хайдеггер, А. Бергсон), вбачали у творчості духовну основу і вважали екзистенцію підґрунтям свободи особистості, який становить ціннісну сутність життя і є потребою «життєвого пориву» [60, с. 246].

Аналіз філософських джерел доводить, що творчість розглядається, як засіб самобуття людини, її діяльність, мистецтво, створення нових цінностей матеріального і духовного світу (Аристотель, М. Бердяєв, Г. Гегель та інші); духовне прозріння, непередбачуване явище, інтуїція, прояв єдності свідомого і несвідомого (А. Бергсон, І. Кант, Платон та інші); прагнення людини духовно усвідомити внутрішній і зовнішній світ (Г. Сковорода, Е. Фромм та інші); екзистенція (М. Бердяєв, В. Франкл, М. Хайдеггер та інші). Вчені (М. Бердяєв, Г. Гегель, І. Кант, Г. Сковорода та інші) також стверджують, що для творчого

процесу людині необхідні уява, фантазія, зорова пам'ять, працелюбність, жага до знань, сильні вольові якості, інтуїція, емоційність, відчуття свободи.

Цілісну концепцію творчості створив І. Кант наприкінці XVIII століття, який розумів творчий процес як спільність свідомості, суб'єктивності уявлень та уяви, а здатність до творчості трактував як зв'язок чуттєвих вражень і свідомості. З погляду І. Канта, уява - це єдність свідомої та несвідомої діяльності [22]

За визначенням Н. Бердяєва творчість є свободою особистості, вона здатна очистити, підняти людину, завжди є позитивним досвідом, розкриттям самості, глибоким переживанням, подолання себе [60]. З погляду М. Хайдеггера творчість розглядалася як вихідне перехрестя множини рівноймовірних варіантів суцього [60].

З позиції філософії творчість є процесом, що спрямований на створення нових матеріальних і духовних цінностей, основою якого є потреба особистості в самореалізації, продуктивна властивість уяви як сполучена ланка між розумом і чуттєвим досвідом людини.

У психологічних джерелах творчість трактується як «високосвідома діяльність людини, спрямована на створення нових продуктів матеріальної і духовної культури, які мають суспільно-історичну цінність» [53, с. 352].

Представники гуманістичного напрямку психології творчості та сучасні науковці (І. Бех, А. Богуш, В. Кліменко, І. Карабаєва, С. Ладивір, В. Моляко, О. Музика, Т. Піроженко, Л. Рябокінь та ін.) розглядають творчість як найвищу цінність, яка надає людському життю сенс, впливає на розвиток особистості. Науковці вбачають у творчості механізм розвитку культури, а головним показником цього процесу називають духовність; вважають, що творчість виявляється в усіх сферах життєдіяльності, є своєрідним інтелектуально-чуттєвим станом, що характеризує людину як цілісну, духовно розвинену особистість; є підґрунтям життя людини, передумовою сприйняття навколишнього світу як особистісного [7].

Вітчизняний дослідник психології творчості В. Роменець зазначає, що «саме у творчості відбувається формування людини і саме через творчість стає

можливим вияв її неповторної індивідуальності» [56, с. 9].

За інтерпретацією Зигмунда Фрейда творчість – це активність особистості, що виникає у процесі зниження внутрішньої напруги за допомогою переспрямування енергії для досягнення соціально прийнятних цілей. Цей перехід енергії називається сублімацією [69].

Розглянувши погляди на розуміння творчості представників гуманістичної психології, вони виявляються найближчими до поглядів більшості вітчизняних психологів, які також досліджують творчість. На думку А. Маслоу і К. Роджерса творчість є здатністю до глибокого усвідомлення власного досвіду, самоактуалізації, самовираження [68].

Дослідження творчості в галузі психології доводять, що зазначена дефініція може означати прояв суб'єктності в процесі відкриття чи створенні нового, що обумовлюється творчою уявою, інтуїцією, інтелектуальними можливостями, потребою в самовираженні.

У сучасній педагогічній науці дефініція «творчість» тлумачиться як «діяльність, результатом якої є створення нових, оригінальних і більш досконалих матеріальних і духовних цінностей, які мають об'єктивну або суб'єктивну значущість» [50, с. 408]. Педагогічний словник розкриває творчість як вищу форму активності та самостійності індивіда. У педагогіці творчість оцінюється за її соціальною значущістю, оригінальністю та новизною.

Відомий вітчизняний учений, педагог-практик В. Сухомлинський пов'язував творчість із духовним розвитком особистості. В його працях зазначається, що творчість є діяльністю, в якій розкривається духовний світ особистості; творчість є «могутнім стимулом духовного життя»; особливим взаємозв'язком між інтелектуальним життям особистості та проявом її сил в активній діяльності [58, с. 471].

Автори концепції життєтворчості особистості (О. Бандура, В. Доній, І. Єрмаков, Г. Ковганич, В. Ляшенко, В. Мозговий, Г. Несен, Л. Сохань, С. Шевцова та інші) розглядають творчість як вищу форму прояву природи людини, яка виявляється у свободі вибору стратегії життя, свідомому

перетворенні самого себе.

Отже, аналіз досліджень проблеми творчості в галузі філософії, психології й педагогіки дозволяє визначити «творчість» як діяльність людини, що забезпечується її здібностями, мотивами, творчою уявою, інтуїцією, мисленнєвою діяльністю, знаннями й досвідом і спрямовується як на продукування нових матеріальних та духовних цінностей, так і на власне життєтворення.

Дослідження поняття «здібності» доводить, що сучасна психологія визначає зазначену дефініцію як: «індивідуально-психологічні особливості людини, що виявляються в діяльності і є умовою її успішного виконання. Від здібностей залежить успішність здобування знань, навичок і вмінь».

Введення поняття здібностей до наукового поля належить англійському психологу Ф. Гальтону, який науково обґрунтував, виявив основні закономірності здібностей, такі чинники впливу на їхній розвиток, як спадковість і середовище [70, с. 74].

Анатомо-фізіологічною основою здібностей є задатки. На думку С. Рубінштейна здібності продукуються з будь-якого психічного процесу – сприйняття, відчуття, мислення, уяви, пам'яті і є вищим етапом їх розвитку. В роботах О. Леонтьєва, Г. Костюка, Б. Теплова здійснено диференціацію здібностей, виокремлено природні, біологічні та суспільно-історичні (специфічно людські) за своїм виникненням. Науковці стверджують, що здібності є результатом розвитку, який відбувається в процесі навчання і виховання індивіда [27, с. 6].

Сучасна вітчизняна психологія дотримується думки про те, що здібності формуються на основі задатків під впливом зовнішніх умов у процесі взаємодії людини з навколишнім середовищем [55].

Творчі здібності розглядаються в психології як «стійкі індивідуальні психічні властивості людини, які є необхідною внутрішньою умовою її успішної діяльності» [55, с. 135]. В основі творчих здібностей знаходиться поєднання індивідуальних психофізіологічних особливостей особистості та нових якісних

станів (змін у мисленні, сприйнятті, досвіді життєдіяльності, мотиваційній сфері), які виникають у процесі нової для індивіда діяльності (у процесі розв'язування нових проблем, завдань), що веде її до успішного виконання або появи суб'єкт / Об'єктивно нового продукту (ідеї, предмета, художнього твору тощо) [53].

У наукових джерелах поряд із поняттям творчих здібностей використовується термін «креативність», який розглядається як якісна зміна психіки людини, яка впливає на весь досвід її життєдіяльності, який характеризується прийняттям нетипових для нього рішень, інтересом до досліджень, саморозвитку, і що дозволяє створити принципово нові ідеї та продукти. Процес розвитку творчих здібностей призведе до виникнення креативності, стійкої якості особистості з високою мотивацією до творчої діяльності [24].

В. Клименко зауважує, що творчі здібності властиві кожному індивіду, вони формуються й розвиваються у процесі діяльності. Велике значення для розвитку творчих здібностей має соціальне, виховно-освітнє середовище [24]. Творчі здібності є далеко не новим предметом досліджень. Проблема людських здібностей викликає великий інтерес вчених. Однак у минулому суспільство не мало великої потреби у розвитку творчих здібностей. Талановиті люди народжувалися, у них створювалися шедеври літератури та мистецтва стихійно, вони робили наукові відкриття та винаходи, чим задовольняли потребу людської культури, що розвивається.

У наші дні ситуація змінюється докорінно. Життя в умовах науково-технічного прогресу стало різноманітніше та складніше та вимагає від людей не звичних за шаблоном дій, а гнучкості мислення, швидкої орієнтації та адаптації до мінливих умов, творчого підходу до розв'язування різноманітних проблем. Враховуючи факт, що частка розумової праці майже в усіх професіях постійно зростає, а більшу частину виконавчої діяльності суспільство перекладає на машини, то стає очевидно, що творчі здібності людини слід визнати найістотнішою частиною інтелекту, а завдання творчого розвитку набуває

надзвичайної актуальності в розвитку сучасної людини.

С. Рубінштейн розробив фундаментальну теорію проблеми розвитку творчих здібностей, головним чином у плані розвитку та формування здібностей, а згодом – у плані виявлення їх психологічної структури. Особливим інтересом і значущістю для всієї проблеми здібностей є твердження, згідно з яким людина спочатку на матеріалі певної системи знань опановує прийоми узагальнення, а потім починає накопичувати певні вміння і формувати певні здібності [29].

Проблема творчих здібностей у психології розвивається у рамках процесуально-діяльнісного підходу. З точки зору Л. Виготського здібності розуміються як родові якості людини, здатність до опанування досягнень культури. С. Рубінштейн висловлює думку про те, що здібності – це система узагальненої діяльності, результат розвитку психічних процесів - аналізу, синтезу та генералізації за умов зовнішніх впливів та внутрішніх умов [56].

Психологічні дослідження феномену здібностей акцентуються й на індивідуально-психологічних особливостях особистості, адже будь-яка діяльність опосередковується багатством духовного змісту людини.

Аналіз психологічних досліджень доводить існування в трактуванні досліджуваної проблеми декількох підходів.

Один із них ґрунтується на тому, що творчі здібності (креативність) є самостійними факторами, які не залежать від інтелекту (Дж. Гілфорд, К. Тейлор, Г. Грубер, Я. Пономарьов).

Другий підхід до проблеми творчих здібностей полягає в тому, що високий рівень інтелектуальних здібностей передбачає відповідно високий рівень творчих здібностей і навпаки. Творчого процесу як специфічної форми психічної активності науковці не визнають. Такої точки зору дотримувалася більшість дослідників проблем інтелекту (Д. Векслер, Г. Айзенк, Л. Термен, Р. Стернберг).

Третій підхід піддає сумніву існування творчих здібностей. Науковці (Д. Богоявленська, А. Маслоу та ін.) стверджують, що інтелектуальна обдарованість є необхідною, але недостатньою умовою для творчої активності особистості, а головну роль у визначенні характеру творчої поведінки відіграють

мотивація, цінності, особистісні риси. Основними рисами творчої особистості науковці називають: когнітивну обдарованість, чутливість до проблем, незалежність у складних невизначених ситуаціях, здатність до пізнавальної самодіяльності. до розвитку діяльності з ініціативи суб'єкта.

Творчість містить в себе такі аспекти, як: уява і творче мислення (здатність уявляти нові ідеї, концепції та можливі шляхи розв'язання проблем. Це охоплює вміння дивитися на речі з іншого кута, бачити потенційність у неочікуваних місцях і мати відкрите мислення для нових ідей.

Інновації та оригінальність: Здатність приймати новаторські рішення або створювати щось нове. Це може бути у формі нових винаходів, мистецьких творів, концепцій, методів розв'язання проблем тощо.

Гнучкість мислення: Здатність швидко адаптуватися до нових умов і швидко змінювати напрямок, якщо поточний підхід не приносить результатів.

Розширення меж можливостей: Творчі здібності також полягають в пошуку нових способів розв'язання проблем, а не обмеженість традиційними методами.

Це важливий аспект розвитку особистості, оскільки творчість дозволяє людині бачити світ по-новому, розвивати нові ідеї та прийоми, і створювати щось цікаве та важливе. Творчість може бути розвинена і вдосконалена через практику, навчання та стимулювання нових підходів до розв'язання завдань.

Творчість у дослідженнях науковців завжди пов'язується з діяльністю у певній галузі. В діяльності вчені розглядають два основних види: репродуктивну або відтворювальну, яка тісно пов'язана з пам'яттю, людина відтворює або повторює вже раніше створені та вироблені прийоми поведінки та дії; творчу діяльність, в результаті якої з'являється не відтворення вражень або дій, що були в досвіді, а створення нових образів або дій. В основі цього виду діяльності лежать творчі здібності [38].

Результатом творчої діяльності, яке накопичує людство, є культурні цінності. Розвиток людського суспільства у майбутньому визначається творчим потенціалом молодого покоління.

Аналіз проблеми розвитку творчих здібностей доводить, що найчастіше в дошкільній освіті це поняття ототожнюється зі здібностями до різних видів художньої діяльності, що викликано сенситивністю дошкільного віку в самовираженні дітей художніми засобами.

Таким чином, можна розглядати творчі здібності як індивідуальні особливості, що забезпечують успішне виконання різноманітної творчої діяльності. Оскільки елемент творчості може бути присутнім у будь-якому виді діяльності, то справедливо говорити як про художні творчі здібності, так і технічні, математичні, музичні творчі здібності тощо.

Тема нашого дослідження вимагає більш детального розгляду творчих здібностей в музичній діяльності. Аналіз наукових досліджень у галузі музичної педагогіки та психології дозволив виокремити в проблемі музичної творчості два поняття - «музичні здібності» та «творчі здібності».

Як показав проведений аналіз наукових досліджень, музичні здібності трактуються науковцями як індивідуально-психологічні особливості особистості, у структурі яких виокремлюють загальні та спеціальні здібності. До основних музичних здібностей науковці відносять:

- відчуття ладу - здатність переживати відносини між звуками, емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії, відчувати емоційну виразність звуковисотного руху; утворює безперервну єдність з відчуттям музичної висоти, яка є відокремленою від тембру, проявляється в сприйнятті мелодії, її впізнаванні, чутливості до точності інтонації; утворює основу емоційної чуйності на музику і виявляється в інтересі до слухання музики [30];

- внутрішній слух - здатність прослуховувати «в умі» раніше сприйняту музику, що становить основу для музичної уяви, формування музичного образу та розвитку музичного мислення; доволіно користуватися слуховими уявленнями, що відображають звуковисотний рух, є слуховим або репродуктивним компонентом музичного слуху; проявляється в співі, у відтворенні по слуху мелодій, утворює основне ядро музичної пам'яті та музичної уяви; на початковому етапі характеризується розвитком здатності

відтворювати мелодію голосом, точним інтонуванням, підбиранням по слуху на музичному інструменті;

- відчуття ритму - здатність сприймати, відчувати емоційну виразність музичного ритму, активно переживати музику, точно відтворювати та створювати нові ритмічні поєднання; у ранньому віці супроводжується руховими реакціями, що передають ритм музики; утворює основу емоційної чуйності на музику [30].

Тлумачення музичної творчості в наукових джерелах має два підходи: перший будується на визнанні у дітей уроджених задатків, які виявляються у музичній діяльності; другий базується на твердженні, що творчий початок у дитини може формуватися та розвиватися лише у цілеспрямовано організованій творчій, пошуковій діяльності на основі знань, умінь та навичок, з чим ми погоджуємось і на основі цього підходу будемо досліджувати проблему [11].

Отже, можна зробити висновок, що здібності, які пов'язані з творчою діяльністю дитини в галузі музики називаються музично-творчими, для свого розвитку вимагають створення певних умов.

У вітчизняній музичній педагогічній науці є низка наукових праць, що висвітлюють результати дослідження творчого розвитку дітей, творчих проявів та творчої спрямованості особистості в музичній діяльності. Найважливішими умовами розвитку дитячої музичної творчості виокремлюються такі:

- досвід накопичення вражень при сприйнятті різних видів мистецтва;
- розширення досвіду виконавства у різноманітних видах музичної діяльності;
- створення комфортної психологічної обстановки, невимушеної атмосфери, в якій діти почуватимуться легко і безпосередньо;
- підхоплення безпосередності дитячої реакції та ненав'язлива допомога в її розвитку у конкретних діях та питаннях;
- захоплення дітей творчим ставленням до своєї безпосередньої діяльності;
- підтримка у дітей бажання творчого самовираження [57].

Отже, педагоги надають значення у творчій діяльності дітей не

предметному результату, а творчому процесу, який передбачає розвиток вміння та навичок естетичного художнього сприйняття-співпереживання мистецтва, а також пробудження на цій основі здібностей до імпровізації та продуктивного самовираження.

Дитяча музична творчість, як і дитяче виконавство, зазвичай немає художньої цінності навколишніх людей. Воно важливо для самої дитини. Критеріями його успішності є не художня цінність музичного образу, створеного дитиною, а наявність емоційного змісту, виразності самого образу та його втілення, варіативності, оригінальності. Що б дитина могла скласти і заспівати мелодію, у нього необхідно розвинути основні музичні можливості [65].

Крім того, для прояву творчості потрібна уява, фантазія, вільне орієнтування у незвичних ситуаціях. Дитяча музична творчість за своєю природою є синтетичною діяльністю. Вона може виявлятися у всіх видах музичної діяльності: у співі, ритміці, грі на дитячих музичних інструментах. Пісенну творчість важливо формувати, починаючи з молодшого дошкільного віку, використовуючи доступні дітям творчі завдання. Успішність творчих проявів дітей залежить від міцності співочих навичок, уміння висловлювати у співі певні почуття, настрої, співати чисто та виразно. Крім співу, дитяча творчість може виявлятися в ритміці та грі на музичних інструментах.

Творча активність дітей у ритміці багато в чому залежить від організації навчання музично-ритмічним рухам. Повноцінна творчість дитини в ритміці можлива лише в тому випадку, якщо її життєвий досвід, зокрема музично-естетичні уявлення постійно збагачується, якщо є можливість виявити самостійність. Підвищену увагу слід приділяти добору музичних творів, які можуть стати сценарієм для імпровізації дітей.

Музика посідає чільне місце у творчих завданнях, оскільки поетичний текст, образне слово допомагають дитині краще зрозуміти її зміст. Інструментальна творчість дітей, як правило, проявляється в імпровізаціях під час гри на інструменті, безпосередньому вираженні власних вражень. Творчість виникає на основі наявного у дітей життєвого та музичного досвіду. Одна з умов,

що забезпечують успішну інструментальну творчість - володіння елементарними навичками гри на музичних інструментах, різними способами здобування звуків, які дозволяють передати найпростіші музичні образи (цокіт копит, дощик, листопад тощо). Важливо, щоб діти розуміли, що в створенні образу важливо висловити настрій, характер музики. Залежно від характеру образу діти обирають певні виразні засоби, це допомагає дітям глибше відчуті і усвідомити особливості виразної мови музики, що спонукає до самостійної імпровізації.

Таким чином, можна зробити висновок, що науковці розглядають творчі здібності як здатності людини до творчого мислення, уяви, інновацій та уміння генерувати нові ідеї чи рішення для розв'язання проблем. Це може виявлятися у різних сферах життя, включаючи музику, мистецтво, науку, літературу, технології, підприємництво тощо.

Творчість містить такі аспекти, як здатність уявляти нові ідеї, концепції та можливі шляхи розв'язання проблем; здатність приймати новаторські рішення або створювати щось нове; здатність швидко адаптуватися до нових умов, здійснювати пошук нових способів розв'язання проблем. Творчість може бути розвинена і вдосконалена через практику, навчання та стимулювання нових підходів до розв'язання завдань [66].

Творчі здібності дітей дошкільного віку в музичній діяльності є здатністю до виразності, творчості, сприйняття музики та містять різні аспекти: здатність розрізняти різні звуки, ритм, мелодії та їх поєднання, що виявляється у вмінні сприймати різноманітні звуки та реагувати на них; здатність до творчого вираження через музику, що включає уяву, здатність до імпровізації, створення музики за допомогою інструментів або голосу; емоційний вираз та здатність висловлювати свої емоції через музику, відображати свої почуття та емоції шляхом співу, танців або гри на музичних інструментах. Стимулювання творчих здібностей у музичній діяльності важливо для розвитку дитини. Це може відбуватися через ігри, спільні музичні заняття, експерименти з різними інструментами, спів і танці. Дитина повинна мати можливість експериментувати зі звуками та відчувати свободу в музичному вираженні для розвитку своїх творчих здібностей.

1.2. Психологічні особливості розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

Розвиток творчих здібностей має надзвичайне значення в період дошкільного дитинства, який вважається науковцями найбільш сприятливим для розвитку особистості.

Аналіз наукових джерел доводить, що психолого-педагогічні дослідження проблеми творчих здібностей підтверджують їх життєву необхідність для розвитку дитини (Т. Андрющенко, Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Л. Виготський, Л. Венгер, Н. Ветлугіна, Н. Гавриш, О. Дронова, Л. Зайцева, О. Запорожець, О. Ковшар, О. Кульчицька, С. Ладивір, Н. Лейтес, І. Луценко, Т. Піроженко, Л. Шульга та інші).

Так, Л. Виготський вважав творчість «нормою дитячого розвитку» [9, с. 15] і вказував на схильність до творчості кожної здорової дитини під час емоційного спілкування з навколишнім світом як потребу у вираженні особистого переживання.

Ураховуючи погляди психологів і педагогів стосовно дошкільного віку як чутливого щодо розвитку творчої особистості, розглянемо його особливості.

Згідно з дослідженнями науковців розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку базується на кількох ключових психологічних особливостях: уяві та фантазії, сприйнятливості до навколишнього світу, емоційному розвитку, потребі в експериментуванні.

Наукові дослідження в галузі української психології, що стосуються впливу уяви на розвиток творчих здібностей у дітей дошкільного віку, є актуальними та важливими в контексті розвитку особистості та педагогіки.

У традиційній українській психології однією з ключових областей досліджень є розвиток творчих здібностей дітей, а вплив уяви є одним із важливих чинників, на які вказують науковці.

Деякі українські дослідження у цій області зосереджуються на таких аспектах, як: стимулювання творчості за допомогою уяви; когнітивний розвиток

через уяву; дослідження впливу сімейного середовища на розвиток уяви та творчих здібностей у дітей дошкільного віку.

Більшість досліджень у цій сфері акцентується на методології дослідження розвитку дітей через використання творчих технік, ігор, а також на вивченні внутрішніх процесів формування уяви та її впливу на творчість.

Інноваційні педагогічні підходи, які базуються на результатах таких досліджень, можуть допомагати педагогам та батькам стимулювати творчий потенціал у дітей з ранніх вікових стадій.

Психологи стверджують, що дошкільний вік характеризується багатою уявою та фантазією. Уява у дітей дошкільного віку розвивається і функціонує по-особливому порівняно з уявою у дорослих і має в дошкільному дитинстві певні особливості.

Уява в психології визначається як процес створення людиною уявлень, які насправді вона не сприймала [6], і класифікується, як відтворювальна, або репродуктивна (процес створення людиною образів об'єктів на основі опису, схем, малюнків тощо), і продуктивна, або творча (процес створення нових оригінальних образів та ідей) [12].

У дітей молодшого дошкільного віку переважає відтворювальна уява, спрямованість цього психічного процесу тільки починає формуватися, а планування його продуктів ще відсутнє. Особливістю створення образів є дія упредметнення. Розвиток уяви здійснюється через обігравання предмета [37].

У середньому дошкільному віці підвищується динамічність уяви, відбувається її розвиток у процесі сюжетно-рольової гри, малювання, конструювання. Завдяки рівневому плануванню уява набуває спрямованості, образи предметів стають більш деталізованими, посилюються елементи самостійної побудови рольової гри, діти вже можуть передати стан іншої людини, знижується «фантазійність» ігрових дій [12].

У старшому дошкільному віці уява стає ще більш спрямованою, довільною, відривається від зовнішніх опор і переходить у внутрішній план, удосконалюються способи творення образів, прийоми планування продуктивної

діяльності. Як зазначає В. Клименко, механізм уяви у 5 років прокидається зі «сплячого» стану, дитина набуває дуже потужної продуктивної сили. Свідченням початку роботи механізму уяви є те, що дитина вільно користується думками, образами, почуттями й стає спроможною відокремлювати їх від практичної дії [23].

Таким чином, науковці доводять: дошкільники можуть легко уявляти та відтворювати різні образи, історії та ситуації у своєму власному світі; не мають жорстких рамок та обмежень у своїй уяві, можуть створювати фантастичні, незвичайні сюжети та образи без обмежень; можуть швидко придумувати та змінювати сюжети у своїх іграх та уявних історіях, демонструючи велику гнучкість у розгортанні уявних подій; можуть сприймати уявні образи як реальність, що є важливим для їхньої гри та розвитку; уява у дітей дошкільного віку часто пов'язана з пошуком нових знань та розумінням світу навколо себе, використовується дітьми для експериментування, дослідження та засвоєння нової інформації.

Особливості уяви у дітей дошкільного віку свідчать про їхню потужну творчість та здатність дивитися на світ без обмежень. Розуміння цих особливостей може допомогти педагогам створити сприятливе середовище для розвитку та розкриття потенціалу уяви у дітей.

Наступною особливістю дошкільного віку є сприйнятливості дітей до навколишнього світу. Діти в дошкільному дитинстві активно сприймають навколишній світ, цікавляться новими речами, експериментують і намагаються розуміти їх через власні дослідження.

Психологічні словники тлумачать сприйняття як цілісне відображення у свідомості людини предметів і явищ об'єктивної дійсності за їх безпосереднього впливу на рецептори органів чуття. На відміну від відчуттів, що відображають лише окремі властивості або якості речей матеріального світу, сприйняття дає їх цілісний образ [54].

Дослідження науковців (І. Біла, Е. Белкіна, Н. Ветлугіна, О. Дьяченко, О. Запорожець, В. Инжестойкова, Н. Карпінська, О. Леонт'єв, Б. Теплов,

Є. Фльоріна, А. Шевчук та інші) доводять домінуючу роль сприйняття в процесі психічного розвитку дітей дошкільного віку і вказують на доступність дитячому сприйняттю художніх творів мистецтва, виокремлення виразних засобів у процесі художньо-естетичного виховання і навчання дошкільників [13].

Шлях формування творчості Н. Ветлугіна вбачала в розвитку способів «вслуховування», «вдивляння» в образний світ мистецтва, у звуки та фарби природного і предметного світу [8].

Так, науковці, характеризуючи особливості сприйняття дітей дошкільного віку, зазначають, що:

- пізнання світу починається з відчуттів, які є відображенням якостей предметів і явищ дійсності, безпосередньо діючих на органи відчуття [14];

- найбільш виразно виявляється роль слова у відчуттях, яке спочатку лише супроводжує, а потім заміщає дію безпосереднього подразника [19];

- привчання до того, щоб «за кожним словом розуміти дійсність» (І. Павлов), щоб кожне слово викликало відповідний чуттєвий образ призводить до відчуття задоволення від художнього твору, здатності побачити відчуте в реальному житті [19];

- накопичені чуттєві образи помітно впливають на творчу діяльність дітей і збагачують її продукти барвистими образами [59];

- сприйняття є сумою відчуттів, одержуваних від предмета. Так, при сприйманні свіжого, рум'яного, круглого, ароматного яблука у відчуттях відбивається його колір, запах, вага, пружність, гладка поверхня [18].

Сучасні вітчизняні науковці (І. Біла, О. Костюк, В. Кузьменко) вважають художньо-естетичне сприйняття передумовою формування творчих здібностей і вказують на першочерговість його розвинення у світі Краси. Віковою особливістю дошкільників щодо естетичного сприйняття дійсності науковці називають чуттєвість до форми речей, сприймання естетичного об'єкта як єдності форми (в сукупності звуків, фарб, ліній) і змісту. При цьому сприйняття стає естетичним лише тоді, коли воно емоційно забарвлене і пов'язане з певним ставленням до предмета [28].

У дослідженнях сприйняття музичного мистецтва науковці вказують на вікову особливість дошкільників – здатність до емоційної чутливості (відгук на музику) і зазначають, що найближчими для дітей є види музичного сприйняття, пов'язані з синкретичними формами музикування (танцем, грою, піснею), в яких беруть участь самі діти [14].

Н. Аніщенко звертає увагу на здатність дітей дошкільного віку до художнього сприйняття, в якому взаємодіють результати перцептивних та інтелектуальних, репродуктивних і творчих актів. Воно здійснюється у формі відчуттів, уявлень, асоціативного мислення, тобто є комплексною психічною діяльністю, що має значення для формування розумово-почуттєвої активності особистості [3].

Отже, науковці визначають сприйняття дітей дошкільного віку наступними характеристиками: здатністю до інтенсивного сприйняття за допомогою всіх органів чуття; зосередженістю на деталях; обмеженою увагою та концентрацією; схильністю до емоційного сприйняття; обмеженою здатністю до абстрактного мислення.

Психологи й педагоги найважливішим фактором регуляції процесів пізнання вважають емоції, а їх погоджене функціонування з розумовою системою називають умовою успішного виконання будь-якої діяльності (І. Бех, Л. Виготський, О. Запорожець, К. Ізард, В. Сухомлинський, Н. Трофаїла та інші). Так, І. Бех вбачає в емоційних переживаннях основу розвитку духовності особистості [5], а Н. Трофаїла вважає емоції специфічною формою взаємодії людини з навколишнім світом, що спрямована на «пізнання світу та свого місця в ньому через саму себе» [59, с. 156].

Емоційний розвиток у дітей дошкільного віку є важливим аспектом їх творчого розвитку. Серед особливостей емоційного розвитку дітей в період дошкільного дитинства науковці відзначають: інтенсивність емоцій завдяки їх активному розвитку та затримкою розвитку механізмів саморегуляції; зростання самосвідомості, розуміння дітьми власних емоцій та емоцій інших людей; розвиток соціальних навичок, взаємодії з іншими, емпатії, співчуття та

співпереживання, розуміння впливу власних вчинків на емоційний стан інших людей; формування стресових реакцій, виявлення стресових реакцій на певні ситуації, обмежена здатність до саморегуляції, яка призводить до різних емоційних реакцій [26].

Науковці зазначають, що в цьому віці діти активно виражають свої почуття та емоції через малювання, гру, музику або рольові ігри. Підтримка та позитивний вплив з боку батьків, педагогів та навколишнього середовища має велике значення для формування позитивних емоційних навичок у дітей [64].

Також до особливостей дошкільного дитинства науковці відносять схильність дітей дошкільного віку до експериментування. Діти не мають обмежень у своїй творчості, тому готові спробувати різні підходи та варіанти у розв'язанні завдань. Вони потребують доступу до різноманітних матеріалів, ігор, музичних інструментів та можливість вільно розвивати свої ідеї без обмежень. Важливо створити стимулювальне середовище, яке підтримує їхню творчість та допомагає розвивати їх уяву та вміння виражати себе.

Сучасні дослідження свідчать, що музичний розвиток має великий, значний вплив на розвиток творчих здібностей дитини: пробуджується уява, фантазія, воля, формується емоційна сфера, активізуються творчі задатки, дошкільник стає чуйним до гармонії та краси в музиці та мистецтві. Відсутність повноцінних музично-естетичних уражень у дитинстві згодом важко заповнити в більш старшому віці.

До вікових особливостей музичного розвитку дослідники відносять такі характеристики. Діти в 5 років здатні розрізняти веселу, радісну, спокійну музику. Вони можуть вже розрізняти за характером звучання частини музичного твору. Розрізняють звуки скрипки, баяна, рояля. У цьому віці голос у дітей дзвінкий, рухливий, але не без підтримки дорослого. Є слухова координація. У період 6-7 років діти здатні самостійно схарактеризувати твір, що звучить, можуть зрозуміти його виразні засоби, розрізнити відтінки звучання, настрої у музиці, що звучить [44]. У дітей у цьому віці міцніє голосовий апарат, розширюється його діапазон, збільшуються співучість та дзвінкість.

Спостерігається більш виразна та самостійна музично-ритмічна діяльність, діти здатні більш творчо ставитися до відтворення рухів. Сама ж музично-творча діяльність стає однією з провідних у процесі їхнього музичного виховання [37].

Дослідниками розвитку особистості дитини відзначається провідна роль діяльності у цьому процесі. Сам процес діяльності є основою розвитку дитини, оскільки діяльність залучає дітей до опанування суспільним досвідом, пізнання здобутків культури. Т. Піроженко зазначає, що в діяльності можливе перетворення навколишнього світу, через що удосконалюються форми самореалізації особистості [51]. Оскільки діяльність є ряд закінчених дій, об'єднаних однією метою, то звідси виникає і розгляд самостійної діяльності як цілого комплексу дій: від виникнення задуму до реалізації. Дитина опановує різні види діяльності. У діяльності формуються її психічні якості та властивості. Визначають різні види дитячої діяльності – навчальну, трудову, ігрову, музичну, всі ці види представляють ієрархію: Існують значні і менш значні типи діяльності [52].

У музичному розвитку дітей дошкільного віку виокремлюється музично-мистецька діяльність, яка включає різні види музичної активності – сприйняття музики, виконавство та музична творчість дітей У виконавстві виокремлюється спів, музично-ритмічні рухи та гра на музичних інструментах. Таким чином, творча діяльність у музичному напрямі набуває форм пісенної творчості, музично-ритмічної творчості, музикування на дитячих інструментах.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури доводить, що дошкільний вік вважається науковцями сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей і характеризується: здатністю легко уявляти та відтворювати різні образи, створювати фантастичні, незвичайні сюжети та образи без обмежень, швидко придумувати та змінювати сюжети у своїх іграх та уявних історіях, сприймати уявні образи як реальність; здатністю до інтенсивного сприйняття за допомогою всіх органів чуття, зосередженістю на деталях, схильністю до емоційного сприйняття; інтенсивним розвитком емоційної сфери, розумінням власних емоцій та емоцій інших людей; розвитком соціальних навичок, взаємодії

з іншими, емпатії, співчуття та співпереживання; схильністю до експериментування та отриманням задоволення від процесу творчої діяльності. Таким чином, упродовж дошкільного віку набувають активного розвитку всі психологічні якості дитини, завдяки яким відбувається розвиток їхніх творчих здібностей.

1.3. Гра на дитячих музичних інструментах як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

Музичне виховання є однією з центральних складових гармонійного розвитку дитини, відіграє особливу роль у розвитку її творчих здібностей. Проведений аналіз наукових джерел довів, що музика сприяє творчому, емоційному та інтелектуальному розвитку дитини.

Так, вітчизняні науковці зазначають, що музика надихає до творчого мислення, допомагає розвивати уяву, вміння виражати почуття й ідеї, креативність та здатність шукати нові підходи; навчає краще розуміти свої почуття, вчить емпатії та співпереживанню; розвиває когнітивні навички, такі як аналіз, критичне мислення, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей [35]. Музика впливає на розвиток у дитини духовної сфери, таких психічних процесів як сприйняття, уява, емоції та інші, які сприяють розвитку творчих здібностей дитини.

Для дослідження зазначеного питання вважаємо за необхідне конкретизувати поняття «дитячі музичні інструменти». Довідкова література визначає зазначене поняття як спеціально призначені музичні знаряддя або інструменти, які створені або відповідають особливим потребам та можливостям дітей. Їх основна мета полягає у сприянні музичному розвитку та творчості дітей відповідно до їхнього віку та фізичних можливостей.

Ці інструменти можуть бути спеціально адаптовані для дітей за розмірами, вагою, матеріалом або звуковими властивостями, що робить їх більш

доступними для дітей різного віку та рівня розвитку.

Дитячі музичні інструменти можуть включати такі предмети як:

- малі ударні інструменти: наприклад, бубонці, тамбурини, ксилофони, маракаси, дерев'яні блоки та бубники, які розміром та вагою відповідають дитячим рукам;

- дитячі клавішні інструменти: мініатюрні фортепіано, маленькі клавіатури або мелодійки, які дозволяють дітям досліджувати музичні звуки;

- духові інструменти: наприклад, певні типи дитячих флейт або труб;

- дерев'яні інструменти: невеликі гітари, українки, ліри та інші струнні інструменти;

- іграшкові та наочні інструменти: наочні інструменти для музичного навчання, такі як пісочні годинники, дзвіночки, музичні кубики тощо [32].

Дитячі музичні інструменти допомагають дітям розвивати музичний слух, координацію рухів, творчість та сприяють загальному музичному розвитку. Вони також можуть використовуватися в закладах дошкільної освіти для навчання основ музики та стимулювання інтересу до музики у дітей.

У психолого-педагогічній літературі представлені дослідження та їх результати, що визначають значущість гри на музичних інструментах у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку.

Так, проблема підготовки до навчання гри на музичному інструменті знайшла відображення у концепціях таких закордонних педагогів як Е. Жак-Далькроза, Г. Зілвея, З. Кодая, М. Монтесорі, К. Орфа, Ш. Сузукі.

Музичне виховання у педагогічній системі М. Монтесорі є частиною гармонійного виховання дитини. Педагог вважала, що музичне виховання не повинно обмежуватися розвитком музичного слуху та ритму, пасивним слуханням, співом або навчанням гри на інструменті. Необхідно створювати умови, за яких діти могли б створювати музику в процесі індивідуального та колективного музикування. Адже потреба у творчості міститься у самій природі дитини, у прагненні імпровізувати та творити [42].

Е. Жак-Далькроз запропонував новий підхід до виховання музикальності,

який був спрямований проти однобічного розвитку техніки та інтелектуального осягнення музичних творів і повертав процес музичного виховання до емоційності. Педагог вважав, що найважливіше у музичному навчанні – попереднє і супутнє осягнення музики, що виховання музикальності неможливе поза чуттєвим музичним сприйняттям [15]. Лише повноцінне сприйняття закладає основу музикальності дитини, тільки на цій основі можливе навчання і подальший музичний розвиток. Головною особливістю методичних пошуків Е. Жак-Далькроза є створення евритмії, що поєднує музику з рухом. Розроблена система спирається на розуміння біологічної потреби дітей у русі, активності та виховує людину інтелігентну, активну, фізично розвинуту, сприяє активному удосконаленню музичного слуху, опановування дітьми творчою інструментальною та руховою імпровізацією [67].

Сучасна методика навчання дошкільників гри на дитячих музичних інструментах активно використовує креативну педагогіку Карла Орфа, який брав участь у конструюванні спеціального інструментарію для дітей, розробив синтетичні форми музикування, засновані на поєднанні співу й руху, гри на інструментах та читання віршів у ритмі музики [16].

Німецький композитор, педагог і музикознавець Карл Орф розвинув унікальну педагогічну систему, відому як Орфова методика. Його підхід до музичної педагогіки базується на ідеї, що кожна дитина має вроджений музичний потенціал, який може бути розвинутий через активну участь у музичних іграх та співпрацю. Основна мета музичної освіти, відповідно до К. Орфа, полягає в розвитку дитячої креативності, яка проявляється у здатності до імпровізації [43].

Основні теоретичні аспекти Орфової методики включають: ритміку, імпровізацію, ігровий підхід, колективну співпрацю, зв'язок музики з іншими сферами життя.

Так, К. Орф поклав особливий акцент на ритміку як основу музичної освіти. Він вважав, що ритм є ключовим елементом, що співвідносить музику з фізичними рухами, і використовував рухові ігри для навчання музики. Педагог

підтримував імпровізацію як спосіб розвитку музичної творчості. Він створив спеціальні інструменти (наприклад, ксилофони та ліра) для дітей, щоб дозволити їм експериментувати та творити власну музику. К. Орф вважав, що навчання музиці повинно відбуватися через ігри та активність. Він розвивав спеціальні музичні ігри, які об'єднували музику, танець і рух, створюючи сприятливе середовище для навчання. Педагог вірив у важливість колективної співпраці та музичної спільноти, заохочував групову взаємодію та співпрацю між дітьми під час музичних занять. Орф вважав музику важливою для повного розвитку особистості, співвідносив музику з різними аспектами життя, від руху до поезії [49].

Орфова методика музичної педагогіки отримала визнання за своєю оригінальністю та спрямованістю на розвиток творчості та музичних здібностей дітей через ігровий та активний підхід до навчання.

Проблеми дитячого музично-творчого розвитку були досліджені у роботах провідних науковців України в галузі мистецької освіти (Н. Гуральник, О. Єременко, А. Козир, Л. Куненко, Г. Ніколаї, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Г. Побережна, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.). Науковці зазначають, що музично-творчі здібності обумовлені природними властивостями особистості, безпосередньо пов'язані з діяльністю та індивідуалізацією [62]. Розвиток музичних здібностей дітей молодшого віку відбувається в процесі інструментального музикування. Сучасні дослідники вважають гру на музичних інструментах одним із найпривабливіших для дітей видів музичної діяльності, формою, що дозволяє дітям грати зі звуками, на музичних інструментах й отримувати радість від такої гри [31].

Науковці вважають гру на музичних інструментах одним із видів музичної діяльності, який має потужний педагогічний потенціал щодо розвитку творчих здібностей дитини та розвитку в неї музичного слуху: звуковисотного, ритмічного, ладового, тембрального [39]. Дитяче музикування забезпечує взаємозв'язок з іншими видами музичної діяльності, викликає у дітей позитивні емоції щодо занять музикою, дозволяє залучити до елементарного

інструментального виконавства, імпровізації та музичного фантазування тих малят, які мають недостатньо розвинений музичний слух [40].

Науково доведено, що заняття музикою є творчим процесом. О. Лобок зазначає [36], що в дитинстві творять усі, й реальна проблема цього віку – не проблема творчості, а проблема її відсутності, що саме по собі – достатньо очевидна патологія. Дитяча творчість не зводиться до таких когнітивних передумов як мислення, інтелект, пам'ять, увага: усі ці процеси пізнавального характеру хоч і нерівномірно, але монотонно розвиваються протягом багатьох років, а творчість має не тільки однозначну динаміку [25].

Відомі педагоги і музиканти (Б. Асаф'єв, Б. Яворський, К. Орф, М. Метлов) вказували на велике значення активних форм музичної діяльності та дитячого оркестру, розглядали в них основу елементарного музикування та розвитку музичності дітей. Розробкою теоретичних і методичних засад навчання дітей дошкільного віку гри на музичних інструментах в різні періоди займалися науковці Р. Амлінська, Т. Бабаджан, Н. Ветлугіна, Ю. Двоскіна, В. Іщук, Н. Кононова, В. Олійник, М. Румер, К. Лінкявічус та ін.. [33].

В процесі гри на музичних інструментах, діти долучаються до пізнання музичних звуків, краси звучання різноманітних інструментів, відчують позитивні емоції та естетичне задоволення [17]. Музикування зумовлює бажання дітей «спілкуватися» з музикою, виражати себе за допомогою музики [71]. Гра на дитячих музичних інструментах розвиває природний потенціал творчості дитини дошкільного віку [2]. Науковці доводять, що застосування дитячих музичних інструментів та іграшок збагачує музичні враження дошкільнят, розкриває їхні музичні здібності, розвиває творчий потенціал [33].

Р. Амлінська зазначає, що навчання гри на будь-яких музичних інструментах сприяє розвитку в дитини музичного слуху, тому важливого значення набуває участь в оркестрі дитячих музичних іграшок, де кожна дитина відчуває себе потрібною частиною загальної музичної події та вчиться вслухатися в багатоголосне звучання, щоб вчасно вступити зі своєю партією [1].

С. Матвієнко зазначає, що інструментальне музикування для дітей

дошкільного віку є найскладнішим видом музичної діяльності, потребує великої концентрації уваги, численних повторень, і пропонує обов'язково дотримуватися таких загально дидактичних принципів, як принципи доступності, систематичності та послідовності [33].

Автор підручника рекомендує низку завдань щодо навчання дітей гри на музичних інструментах, вирішення яких впливатиме на розвиток творчих здібностей дошкільнят: розвивати музичні здібності дитини засобами індивідуальної та колективної гри на музичних інструментах; розвивати творчу активність, уяву і фантазію дітей у процесі гри на дитячих музичних інструментах; ознайомлювати з дитячими шумовими, духовими, ударно-клавішними, струнними інструментами, а також народними інструментами, поширеними в Україні; навчати прийомів гри на різних видах інструментів, учити обережно поводитися з ними та дотримуватися гігієнічних норм при користуванні ними; зацікавити саморобними дитячими музичними інструментами, викликати бажання грати на них; вчити передавати на дитячих музичних інструментах характер музики, мелодію; акомпанувати, створювати ансамблі та оркестри дитячих музичних інструментів; викликати естетичну насолоду від звучання різних музичних інструментів, радість від спроможності власного виконавства на дитячих музичних інструментах та відчуття єдності з однолітками у процесі оркестрового музикування; вчити використовувати народні інструменти в організації свят і розваг; 9) формувати фонд улюблених дитячих інструментальних творів [33, с. 168].

Інструментальна творчість дітей вимагає певних умов: володіння елементарними навичками гри на музичних інструментах, знання різних способів звуковидобування, які дозволяють дитині передати найпростіші музичні образи. У період дошкільного дитинства творчість виявляється в імпровізації, зміні частин музичного твору, підборі на слух вже відомої пісні, або, вкрай рідко, власна композиторська діяльність [41].

Завдання з розвитку творчих музичних здібностей в дітей дошкільного віку успішно вирішуються практиками в процесі навчального та творчого

музикування.

Так, Л. Іванова, В. Мусієнко під час навчального музикування вирішують завдання з ознайомлення дітей з найпростішими елементами музичної мови та навчання дітей вмінню практично використовувати їх у роботі над формуванням звуковисотного слуху та метро ритму. На творчому музикуванні організують імпровізаційно-творчу «гру в музику» в найрізноманітніших формах, поєднують музику, мову та рух. Мета творчого музикування полягає в розвитку творчих здібностей дітей та їх навчання дії. Саме тому воно формою та змістом більшою мірою відповідає природі дітей дошкільного віку та принципам ігрових методик, наявних у світовій практиці [21].

Отже, аналіз теоретичних джерел доводить, що гра на дитячих музичних інструментах сприяє розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку через кілька ключових аспектів: стимулює розвиток уяви та креативності дітей, створює умови для вільного експериментування зі звуками та музичними ритмами, що дозволяє дітям розкрити свою творчість та індивідуальний підхід до музики; допомагає розвивати слух та музичні навички дітей, сприяє розпізнаванню різних звуків, ритмів, мелодій та координації рухів для створення музики; стимулює соціальний розвиток дітей, навчає слухати одне одного, співпрацювати та взаємодіяти для створення музики; сприяє розвитку моторики та координації рухів, формує вміння керувати інструментами, ударяти, натискати клавіші тощо, що розвиває їхні фізичні здібності; допомагає дітям виразити свої почуття та емоції через музику, що сприяє підвищенню самовираження. Ці аспекти спільно сприяють розвитку творчих здібностей у дітей, роблячи музичну активність не лише приємним часом проведення, але і важливим елементом їхнього загального розвитку.

Дошкільний вік вважається науковцями сприятливим періодом для розвитку творчих здібностей завдяки своїм унікальним психофізіологічним можливостям: розвитку уяви, сприйняття, емоціям, потребі в експериментуванні. Л. Шульга зазначає психологічним підґрунтям творчого розвитку в дошкільному віці особливості уяви, сприймання, емоцій. Так, уява

дітей дошкільного віку свідчить про їхню потужну творчість та здатність дивитися на світ без обмежень: дошкільники можуть легко уявляти та відтворювати різні образи, історії та ситуації у своєму власному світі; не мають жорстких рамок та обмежень у своїй уяві, можуть створювати фантастичні, незвичайні сюжети та образи без обмежень; можуть швидко придумувати та змінювати сюжети у своїх іграх та уявних історіях, демонструючи велику гнучкість у розгортанні уявних подій; можуть сприймати уявні образи як реальність, що є важливим для їхньої гри та розвитку; уява у дітей дошкільного віку часто пов'язана з пошуком нових знань та розумінням світу навколо себе, використовується дітьми для експериментування, дослідження та засвоєння нової інформації. Сприйняття дітей дошкільного віку характеризується здатністю до інтенсивного сприйняття за допомогою всіх органів чуття; зосередженістю на деталях; обмеженою увагою та концентрацією; схильністю до емоційного сприйняття; обмеженою здатністю до абстрактного мислення. Особливостями емоційного розвитку дітей в період дошкільного дитинства науковці називають: інтенсивність емоцій завдяки їх активному розвитку та затримкою розвитку механізмів саморегуляції; зростання самосвідомості, розуміння дітьми власних емоцій та емоцій інших людей; розвиток соціальних навичок, взаємодії з іншими, емпатії, співчуття та співпереживання, розуміння впливу власних вчинків на емоційний стан інших людей; формування стресових реакцій, виявлення стресових реакцій на певні ситуації, обмежена здатність до саморегуляції, яка призводить до різних емоційних реакцій. Також до особливостей дошкільного дитинства науковці відносять схильність дітей дошкільного віку до експериментування [64]. Таким чином, упродовж дошкільного віку набувають активного розвитку всі психологічні якості дитини, завдяки яким відбувається розвиток їхніх творчих здібностей.

Таким чином, аналіз науково-теоретичних засад досліджуваної проблеми дозволяє зробити висновок, що розвиток творчих здібностей розглядається в наукових джерелах як здатність до творчого мислення, уяви, інновацій та уміння генерувати нові ідеї чи рішення для розв'язання проблем. Творчість може

виявлятися у різних сферах життя і охоплювати такі аспекти, як здатність: уявляти нові ідеї, концепції та можливі шляхи розв'язання проблем; приймати новаторські рішення або створювати щось нове; швидко адаптуватися до нових умов, здійснювати пошук нових способів розв'язання проблем. Творчі здібності дітей дошкільного віку в музичній діяльності є здатністю до виразності, творчості та сприйняття музики. Вони містять: здатність розрізняти різні звуки, ритм, мелодії та їх поєднання; імпровізувати, створювати музику за допомогою інструментів або голосу; висловлювати свої емоції через музику, відображати свої почуття та емоції шляхом співу, танців або гри на музичних інструментах.

Гра на дитячих музичних інструментах сприяє розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку: стимулює розвиток уяви та креативності, створює умови для вільного експериментування зі звуками та музичними ритмами, що дозволяє дітям розкрити свою творчість та індивідуальний підхід до музики; допомагає розвивати слух та музичні навички дітей, сприяє розпізнаванню різних звуків, ритмів, мелодій та координації рухів для створення музики; стимулює соціальний розвиток дітей, навчає слухати одне одного, співпрацювати та взаємодіяти для створення музики; сприяє розвитку моторики та координації рухів, формує вміння керувати інструментами, ударяти, натискати клавіші тощо, що розвиває їхні фізичні здібності; допомагає дітям виразити свої почуття та емоції через музику, що сприяє підвищенню самовираження [10]. Загалом це сприяє розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку, робить музичну активність не лише приємним часом проведення, але і важливим елементом загального розвитку.

Аналіз досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених дозволив виявити актуальні аспекти в організації гри на дитячих музичних інструментах у розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку, що спрямовує практичну частину нашого дослідження на розроблення моделі та відповідних методичних рекомендацій.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ НА ДИТЯЧИХ МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

2.1. Модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах

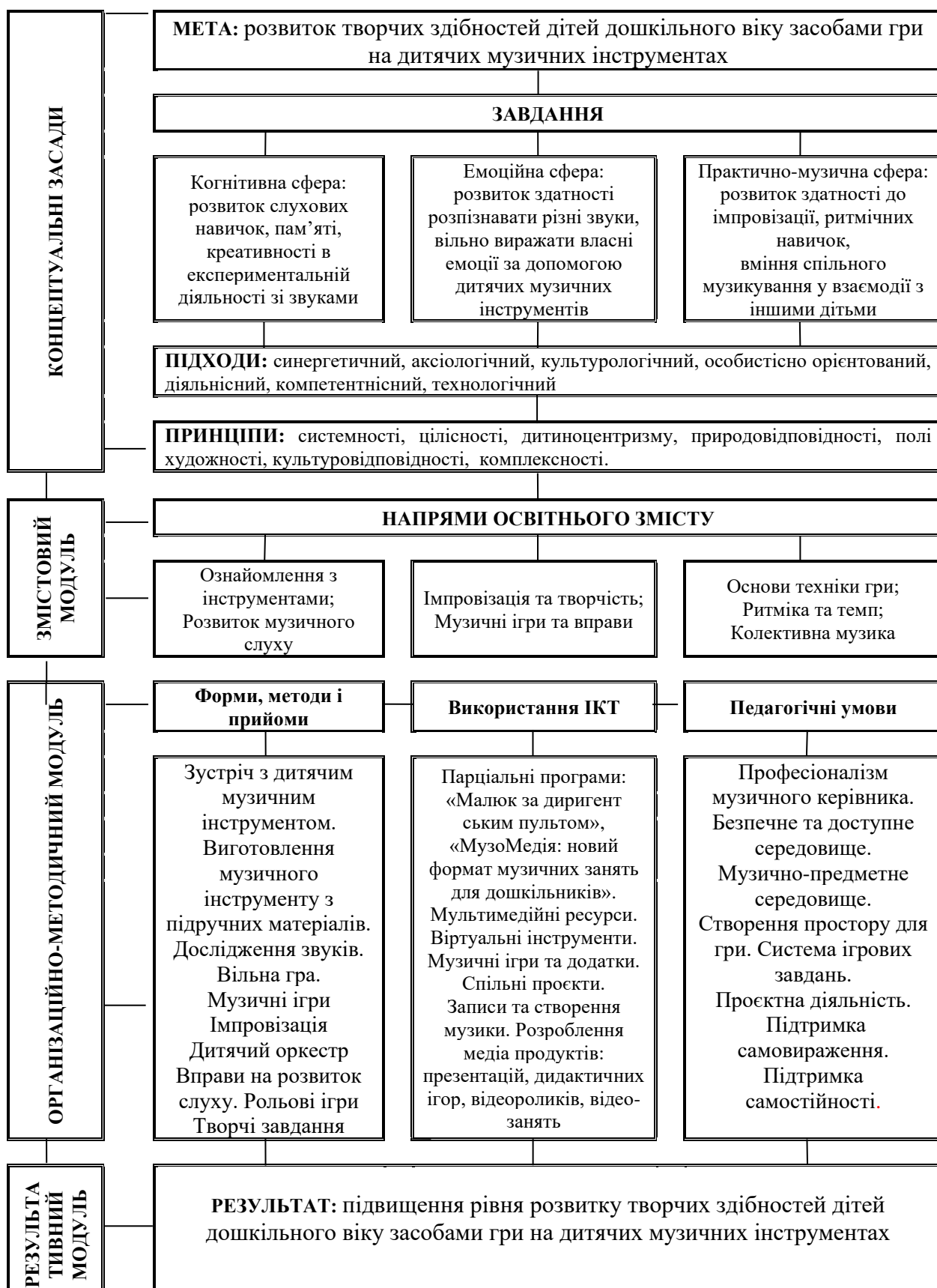
У теоретичній частині нашого дослідження визначено, що використання музичних засобів позитивно впливає на розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку. Доведено вплив дитячих музичних інструментів на творчий розвиток дошкільнят, а саме: активізацію уваги та креативності; вільне експериментування зі звуками та музичними ритмами; розвиток слуху та розпізнавання різних звуків, ритмів, мелодій; розвиток моторики та координації рухів; розвиток навичок музично-творчого самовираження.

Зважаючи на твердження науковців і практиків щодо ефективного впливу дитячого музикування на розвиток творчих здібностей на етапі дошкільного дитинства, нами було розроблено модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах (далі Модель) і запроваджено в освітній процес закладу дошкільної освіти №100 «Гармонія» Запорізької міської ради.

Складові компоненти Моделі висвітлюють концептуальні засади, змістовий модуль з напрямками роботи, організаційно-методичний і результативний модулі (2.1).

Концептуальні засади Моделі висвітлюють мету, завдання, методологічні підходи і принципи системи роботи з організації гри на дитячих музичних інструментах в освітньому процесі з дітьми дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Рисунок 2.1. Модель технології розвитку творчих здібностей дошкільників засобами гри на дитячих музичних інструментах

Головною метою використання гри на дитячих музичних інструментах в нашому дослідженні є розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку, яка досягається завдяки виконанню завдань із розвитку когнітивної, емоційної та практично-музичної сфер.

Так, когнітивний розвиток дитини в Моделі забезпечується вирішенням таких завдань: сприяти розвитку моторики та координації рухів; допомагати розвивати слухові навички, зокрема розпізнавання різних звуків, мелодій та ритмів; сприяти розвитку пам'яті, запам'ятовуванню послідовності нот і ритмів; розвивати увагу та концентрацію під час сприйняття різних звуків, мелодій та інструкцій; стимулювати розвиток креативності в експериментуванні зі звуками, створенні нових мелодій та розв'язуванні проблем у музичній конструкції; сприяти розвитку соціальних навичок, співпраці, слуханню та взаємодії з іншими дітьми.

Друга група завдань забезпечує емоційний розвиток дитини під час гри на дитячих музичних інструментах: сприяти вільному вираженню власних емоцій (радість, смуток, різноманіття настроїв) за допомогою створених звуків; розпізнаванню різних звуків, мелодій та ритмів; стимулювати позитивні емоції, радість та задоволення; створювати сприятливе середовище для побудови емоційних зв'язків та взаємодії з іншими дітьми; сприяти розвитку емпатії та співчуття, співпереживанню під час музичної взаємодії.

Третя група завдань забезпечує творчий розвиток дитини в процесі опанування технічних навичок гри на дитячих музичних інструментах: сприяти розвитку музичного слуху, розпізнаванню різних звуків, мелодій, ритму та темпу; опануванню основних елементів музики (ритм, мелодія, гармонія та динаміка) в процесі практичної діяльності; розвивати навички імпровізації та творчості під час експериментування зі звуками та створення власних мелодій; розвивати ритмічні навички, вчити утримувати темп, розрізняти різні ритми та координувати рухи; сприяти розвитку навичок спільного музикування у взаємодії з іншими дітьми; дослідженню музики та формуванню уявлень про музичні жанри та стилі;

Наукова концепція Моделі базується на методологічному підґрунті технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку (Л. Шульга) [63].

Так, в основу розробленої Моделі покладено сучасні методологічні підходи: синергетичний, аксіологічний, культурологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, технологічний.

Реалізація синергетичного підходу в розробленій системі сприяє організації процесу пізнання невіддільного від переживання і спілкування, що продукує активне творення дітьми знання, набуття необхідних вражень, відчуттів, досвіду, умінь та навичок музично-творчої діяльності. Розроблена система з розвитку творчих здібностей дошкільників засобами гри на дитячих музичних інструментах будується на позиції відкритості, співтворчості та орієнтації кожної дитини на саморозвиток; дозволяє опановувати світ за допомогою поєднання різних способів його сприйняття, чим збільшує творчий потенціал дитини; підвищує ефективність педагогічного процесу, надаючи йому можливість вибору шляхів розвитку.

Аксіологічний підхід спрямовує освітній процес на відкриття дітям справжніх цінностей, естетично-морального ставлення до себе, інших людей, предметного світу, природи, мистецтва, їх розуміння і переживання під час гри на дитячих музичних інструментах, спілкування, гри, фантазування, імпровізації, музичного самовираження. Аксіологічний підхід дозволяє визначити сукупність пріоритетних цінностей сучасної дошкільної освіти, серед яких основними є: сприяння ціннісної свідомості дітей, розвиток емоційно-почуттєвої сфери дітей, гуманізація їхніх відносин із людьми та світом узагалі.

Культурологічний підхід у запропонованій системі забезпечує культуровідповідне середовище, в якому дитина долучається до краси навколишнього світу, музично-естетичних надбань вітчизняної та світової культури й привносить свої особистісні переживання, творче суб'єктивне відображення предметів, явищ, відносин.

Особистісно орієнтований підхід у центр розробленої системи ставить особистість дитини, розуміння закономірностей її розвитку, визнання її

унікальності, забезпечення розкриття творчого потенціалу. Особистісно орієнтований підхід поєднує виховання та навчання в єдиний процес допомоги, підтримки, розвитку, підготовки дитини до життєтворчості, самоактуалізації, самореалізації, саморозвитку. Особистісно орієнтований підхід спрямовує діяльність педагога на забезпечення сприятливих умов щодо формування кожної дитини як унікальної особистості, розкриття її природного потенціалу, розвиток її творчих здібностей; забезпечує опановування первинним досвідом спілкування з людьми, природою, мистецтвом, робить акцент на розвиток особистісно-змістовної сфери дитини, її відношення до навколишньої дійсності, діалогічної взаємодії з об'єктами краси, їх переживання, усвідомлення цінності.

Діяльнісний підхід ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості. У розробленій системі забезпечує формування досвіду творчої діяльності в дітей як необхідного й найбільш важливого компонента емоційно-ціннісного ставлення до світу; дозволяє дитині реалізувати природній дослідницький рефлекс допитливості; пробуджує в неї власну думку, фантазію; дозволяє здобути індивідуальний досвід через взаємодію з довкіллям і музичну творчість, усвідомити себе як суб'єкта творчої діяльності, в якій основну педагогічну цінність становить не результат музичної техніки, а емоційно забарвлений процес, творча дія, прояви дослідницької поведінки.

Компетентнісний підхід зміщує акценти з процесу накопичення знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в дітей дошкільного віку здатності практично діяти й творчо застосовувати набуті знання і досвід у діяльності. У розробленій системі компетентнісний підхід спрямовує освітній процес на формування в дітей здатності отримувати досвід, спілкуватися з творами мистецтва, опановувати методи пізнання і способи музично-творчої діяльності, застосовувати особистісні досягнення попереднього психічного розвитку (знання, вміння, навички, креативність, ініціативність, самостійність, самооцінку, самоконтроль) у творчій діяльності.

Технологічний підхід моделює шлях освоєння конкретного навчального

матеріалу в межах відповідного предмета, передбачає визначення способів організації освітнього процесу, технічних засобів. Запропонована система передбачає конструювання освітнього процесу за допомогою розвивальних ігор і вправ, ІКТ, спрямована на розвиток емоційно-чуттєвої сфери дітей відповідно до освітніх орієнтирів, цілей, змісту освіти та забезпечує досягнення мети розвитку творчих здібностей дітей [63].

Підґрунтям ефективності системи роботи з організації гри на дитячих музичних інструментах визначено наступні основоположні педагогічні ідеї:

- принцип цілісності в системі розвитку творчих здібностей спрямовує гру на дитячих музичних інструментах на формування фізичних, емоційних та пізнавальних сил дитини, які становлять основу гармонійного розвитку особистості. Педагог за допомогою різних органів чуття дитини, її уяви і фантазії, асоціативного мислення будує процес сприймання художнього образу в музиці, який поєднує в собі форму, колір, звук, аромат, фактуру тощо, і в такий спосіб реалізує принцип цілісності;

- принцип дитиноцентризму реалізується через демократичні стосунки педагога і дітей на заняттях, відбувається на опорі на активну позицію вихованців, їх самостійність та ініціативу. Даний принцип забезпечує визнання цінності дитини як особистості, її права на свободу, захист, охорону життя і здоров'я, створення умов для самовираження, розвитку здібностей і творчого потенціалу;

- принцип природовідповідності передбачає врахування вікових особливостей дошкільників, орієнтує на забезпечення умов для задоволення їхніх домінуючих потреб: у русі, ігровій діяльності, пізнанні, творчості, спілкуванні та реалізується через ігрові вправи та завдання, забезпечення рухової активності, розвиток природних задатків кожної дитини, емоційну підтримку досягнень вихованців у музичній творчості;

- принцип поліхудожності передбачає інтегрування різних видів мистецтва в практиці музичних занять, організації дозвілля, при проведенні концертів, музично-мистецьких заходів, що дозволяє розширювати асоціативні

уявлення дошкільників, розвивати сенсорну, емоційну та інтелектуальну сфери особистості;

- принцип культуровідповідності визначає відносини між вихованням і розвитком особистості дитини як людини культури, зміст виховання складають універсальні загальнолюдські й національні цінності, відносини до дитини будуються на сприйнятті її як вільної, цілісної особистості, здатної до самовизначення у світі культури й творчої самореалізації;

- принцип системності вимагає наявності всіх ознак системи: логіки процесу, взаємозв'язку його частин, цілісності тощо і передбачає розвиток у дитини системного мислення, що дозволяє встановлювати зв'язки між різними об'єктами навколишнього світу;

- принцип комплексності реалізується шляхом використання комплексу мистецтв, комплексу ігрових завдань і прийомів, що забезпечують сприйняття, відтворення образу й створення власного музичного продукту [63].

Змістовий модуль відображає особливості змісту матеріалу з розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Навчання дітей старшого дошкільного віку грі на дитячих музичних інструментах містить наступні напрями: ознайомлення з інструментами; розвиток музичного слуху; імпровізація та творчість; музичні ігри та вправи; основи техніки гри; ритміка та темп; колективне музикування.

- ознайомлення з різноманітністю інструментів: Під час занять діти вивчають різні дитячі музичні інструменти та їх звучання: знайомство з ударними (барабани, бубонці), струнними (гітара, українка), клавішними (ксилофон, мелодійка) і духовими (флейта, духові іграшки) інструментами;

- розвиток музичного слуху: навчання розрізняти різні звуки, мелодії, ритми, розвиток музичного сприйняття;

- імпровізація та творчість: створення власних музичних мелодій, експерименти зі звуками, імпровізація та розвиток творчого підходу до гри;

- музичні ігри та вправи: використання музичних ігор для навчання та

розваги, включаючи гру у музичні «змагання», ігри на розвиток слуху, ритмічні ігри тощо;

- основи техніки гри: діти навчаються основним принципам гри на кожному конкретному інструменті - як користуватися різними елементами (натискання клавiш, удар по барабану тощо), як контролювати силу і темп гри;

- ритміка та темп: навчання виконання простих ритмічних схем, вчення утримання темпу, ігри з різними ритмічними фігурами;

- колективна музика: спільна гра на музичних інструментах, співзвучність, розвиток навичок співпраці та взаємодії в групі.

Зазначені освітні напрями з навчання гри на дитячих музичних інструментах спрямовані на поступове ознайомлення дітей з музичними основами та створення сприятливих умов для їхнього музичного розвитку та творчості.

Організаційно-методичний модуль висвітлює форми, методи та прийоми; використання ІКТ в навчанні дітей гри на дитячих музичних інструментах та педагогічні умови щодо ефективного запровадження розробленої системи.

Розроблена Модель пропонує форми, методи та прийоми, які сприяють розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку через гру на дитячих музичних інструментах: зустріч з музичним інструментом, виготовлення музичного інструменту з підручних матеріалів, дослідження звуків, вільна гра, музичні ігри, імпровізація, дитячий оркестр, вправи на розвиток слуху, рольові ігри, творчі завдання.

Зустріч з дитячим музичним інструментом організується педагогом з метою ознайомлення дітей дошкільного віку з назвою, особливостями зовнішнього вигляду, правилами гри та звучанням. Проводиться в ігровій формі, може бути використана казка або цікава історія, які розкривають таємницю музичного інструмента, його характер як казкового персонажа.

Виготовлення дитячого музичного інструменту з підручних матеріалів. Наприклад: свисток з паличок для морозива; кастаньети з металевих пробок від пляшки і картону; сопілка з трубочок для коктейлю; горн зі пластикового шланга

і воронки; шейкери з порожніх баночок або коробочок тощо. Процес створення власного музичного інструменту дає можливість дітям виявити свою творчість, експериментувати з різними матеріалами та формами, розвивати власний дизайн та уявлення про те, як має виглядати їхній інструмент. Процес виготовлення вимагає від дітей використання різних моторних навичок, таких як різання, склеювання, фарбування тощо, що сприяє розвитку моторики рук та розвиненню дрібної моторики. В процесі виготовлення дитина має можливість виразити свою індивідуальність, власні побажання та впевненість у власних здібностях, що сприяє підвищенню самооцінки. Цей процес також допомагає дітям краще зрозуміти те, як працюють реальні музичні інструменти, їхню будову та звук, що вони видають. Дитина отримує можливість вивчити, які звуки створений інструмент може видавати, що розвиває її музичні здібності. Таким чином, виготовлення дитячого музичного інструменту з підручних матеріалів сприяє розвитку різних навичок і якостей у дітей, включаючи креативність, самовираження та розвиток музично-творчих здібностей.

Дослідження звуків під час гри на дитячих музичних інструментах є цікавим та корисним заняттям для дітей. Наприклад, можна запропонувати дітям різні інструменти та розпізнати звуки, які вони чують. Важливо допомогти дітям визначити відмінності між різними інструментами та їх звуками. Можна класифікувати звуки за їхніми характеристиками: гучність, частота, тон, тривалість, атака (початок звуку), реліз (кінець звуку) та інші особливості. Попросити дітей порівняти звуки, які видаватимуть різні інструменти або різні способи гри на одному інструменті і запитати, які звуки діти вважають схожими або відмінними. Цікавим для дітей процес експериментування з інструментами та їхніми звуками: можна запропонувати дітям вдаряти по різних частинах інструменту, різні інтенсивності удару тощо і порівняти звуки. Надихає дітей процес створення власних звуків на інструментах із використанням різних технік гри. Використання об'єктів навколишнього середовища надає дітям спробу створення звуків, які можуть супроводжувати гру на інструментах, наприклад, використовуючи пластикові пляшки, металеві предмети тощо. Ці інтерактивні

методи дозволяють дітям вивчати звуки, розуміти їх характеристики та експериментувати з ними, що сприяє їхньому творчому розвитку та розумінню основ музики.

Вільна гра. Дітям надається можливість вільно експериментувати з інструментами, створювати свої мелодії та ритми без обмеження творчої свободи.

Музичні ігри. Для сприяння творчості використовуються різні музичні ігри, як от гра у музичний меморінг, асоціації зі звуками, створення музичних історій тощо.

Імпровізація. Заохочення дітей до власних музичних відкриттів, створення власних мелодій, експериментування зі звуками.

Дитячий оркестр. Організація спільної гри на інструментах для створення колективної музики та розвитку співпраці та взаємодії.

Вправи на розвиток слуху. Використання вправ на розвиток слуху, наприклад, ігри, під час яких діти намагаються відтворити певні звуки чи мелодії.

Рольові ігри. Використання музичних інструментів у рольових іграх, де діти можуть імітувати різні ситуації, застосовуючи музику.

Творчі завдання. Завдання для створення музичних творів за певними правилами чи на певну тематику, що спонукає дітей до креативного підходу до музики.

Ці методи та форми гри на дитячих музичних інструментах спрямовані на створення сприятливого середовища для розвитку творчих здібностей дітей, спонукання їх до самовираження та експериментів у музичній сфері.

Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) доводять свою ефективність у формуванні досвіду гри на дитячих музичних інструментах та залученні дітей до цього процесу. В запропонованій системі використання ІКТ під час гри на музичних інструментах відбувається за наступними аспектами: запровадження програмно-методичного комплексу парціальних програм («Малюк за диригентським пультом» для дітей раннього віку та «МузоМедія:

новий формат музичних занять для дошкільників» для дітей дошкільного віку); мультимедійні ресурси; додатки для навчання; віртуальні інструменти; музичні ігри та додатки; спільні проєкти; записи та створення музики, розроблення медіапродуктів.

Програмно-методичний комплекс запровадження Моделі буде розглянуто в окремому підрозділі п. 2.2., оскільки він більш предметно, комплексно й системно допомагає розв'язувати питання з розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Використання відео- та аудіо записів демонструють різноманітні стилі гри на інструментах або як приклади використання інструментів у різних музичних жанрах. Використання програм, які дозволяють дітям віртуально грати на різних музичних інструментах, допомагає їм спробувати різні інструменти та розвивати вміння грати на них. Музичні ігри та додатки дозволяють дітям експериментувати з музикою та ритмами. Залучення дітей до спільних проєктів дозволяють набути досвід гри на інструментах у взаємодії з іншими дітьми. Використання програм для запису та створення музики дозволяє дітям створювати власні музичні твори або записувати свої імпровізації. Розроблення педагогом презентацій, дидактичних ігор, відеороликів, відеозанять розширює уявлення дітей про музичні інструменти. Таким чином, запроваджені ІКТ допомагають дітям покращити свої навички гри на інструментах, розширюють їхнє розуміння музики та сприяють їхньому творчому розвитку.

Для успішного розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та організації гри на дитячих музичних інструментах, розроблено педагогічні умови, які буде розглянуто в розділі 2.3 «Педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах».

Результативність запровадження Моделі з розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах перевіряється за допомогою експериментального дослідження.

Визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку

засобами гри на дитячих музичних інструментах вимагає діагностування когнітивної, емоційної та практично-музичної готовності дитини.

Так, для діагностики когнітивної готовності до навчання гри на дитячому музичному інструменті використовувалася комплексна діагностика музичних здібностей (О. Іваненко [20]) та методика дослідження музично-слухової уваги (С. Миколінська [34]). Для визначення емоційної готовності дошкільників до навчання гри на музичному інструменті використовувалася методика «Вивчення емоційних проявів дітей при розігруванні сюжетних сценок» (Р. Павелків [12]). Для діагностики практичної готовності використовувалася адаптована методика дослідження мотивації навчання О. Чекстере [61].

Отже, в результаті дослідження нами розроблено й обґрунтовано модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних, яка спрямована на виконання завдань із розвитку когнітивної, емоційної та практично-музичної сфер дитини і складається з модулів: концептуально-цільовий, змістовий, організаційно-методичний, результативний. В основу розробленої Моделі покладено сучасні методологічні підходи (синергетичний, аксіологічний, культурологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, технологічний) та принципи (системності, цілісності, дитиноцентризму, природовідповідності, поліхудожності, комплексності, культуровідповідності). Модель відображає напрями навчання дітей дошкільного віку гри на дитячих музичних інструментах: ознайомлення з інструментами; розвиток музичного слуху; імпровізація та творчість; музичні ігри та вправи; основи техніки гри; ритміка та темп; колективна музика. Організаційно-методичний модуль висвітлює форми, методи та прийоми; використання ІКТ в навчанні дітей гри на дитячих музичних інструментах та педагогічні умови щодо ефективного запровадження розробленої системи. Визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах відбувається шляхом експериментального дослідження когнітивної, емоційної та практично-музичної готовності дитини за допомогою визначеного комплексу діагностичних методик.

2.2. Програмно-методичне забезпечення запровадження Моделі в умовах закладу дошкільної освіти

Успішність реалізації моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах в умовах закладу дошкільної освіти забезпечується запровадженням різноманітних форм, методів і прийомів; використання ІКТ в навчанні дітей гри на дитячих музичних інструментах, зокрема розробленим програмно-методичним комплексом: парціальними програмами «Малюк за диригентським пультом» для дітей раннього віку та «МузоМедія: новий формат музичних занять для дошкільників» для дітей дошкільного віку.

Розглянемо їх більш детально у контексті запровадження розробленої Моделі.

Метою програми «Малюк за диригентським пультом» є: розвиток творчих здібностей дітей раннього віку в процесі гри на дитячих музичних інструментах. Програма вирішує загальні завдання з: розвитку здатності емоційно сприймати музику і виявляти емоційно-ціннісне ставлення до неї; розвитку почуття ритму; формування загальної культури, розвитку фізичних, інтелектуальних, моральних, естетичних і особистісних якостей; збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я дітей, забезпечення емоційного благополуччя; створення умов для розвитку творчих здібностей дітей.

Програмою визначено завдання навчального, розвивального та виховного впливу на розвиток особистості дитини, а саме:

- навчальні: формування навичок культурного слухання музики; формування елементарних співочих навичок; формування елементарних навичок виконання різних видів танцювально-ритмічних рухів;

- розвивальні: розвиток співочого голосу; розвиток елементарних музичних навичок (музичної пам'яті, музичного слуху, почуття ритму); розвиток рухових якостей (ритмічності, пластичності, орієнтації в просторі); розвиток творчих здібностей (імпровізація, фантазія);

- виховні: виховання інтересу до музики; формування емоційно-ціннісного ставлення до музики; розвиток здатності до емоційного сприймання та спонукання до вільного самовираження; виховання естетичних емоцій і почуттів, художньо-естетичної культури особистості, позитивного емоційного ставлення до навколишньої дійсності й музики.

Парціальна програма комплексно й системно дозволяє розв'язувати питання з розвитку творчих здібностей дітей раннього віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Програма «Малюк за диригентським пультом» структурується в розділах: «Слухання та сприйняття музики», «Співоча діяльність», «Музично-ритмічна діяльність та танцювально-ігрова творчість», «Гра на музичних інструментах».

Програмовий зміст враховує особливості музичного розвитку дітей раннього віку. Музичний розвиток дітей раннього відбувається завдяки інтенсивного розвитку емоційної сфери, чуйності на музику. Маленький слухач не тільки відгукується на загальний настрій, переданий в музиці, а й виокремлює зрозумілі йому інтонації захоплення, радості, смутку. В дітей удосконалюються музична пам'ять і мислення, оскільки інтенсивно розширюється музичний запас малюка. Він пам'ятає багато музичних творів, упізнає їх.

Малюк може передавати особливості музичного звучання (при уповільненні темпу музики карусель поступово зупиняється - грають сповільнюються тощо). У цьому віці діти готові до музично-творчих проявів у співі, іграх-драматизаціях, іграх на дитячих музичних інструментах.

Так, освітні завдання для дітей раннього віку спрямовані на ознайомлення з дитячими ударними шумовими інструментами (бряскальце, маракас, шейкер, ложки, бубон, сопілка, тамбурін); їх звучанням, тембровим різноманіттям звуків; формування вміння відтворювати музичні звуки на дитячих музичних інструментах; розрізняти звучання музичних інструментів, диференціювати звуки за висотою, відтворювати їх на музичних іграшках та музичних дитячих інструментах; розвивати вміння грати з музичним супроводом і без нього;

розвивати в дітей музичну пам'ять; викликати бажання грати у оркестрі, спільно з дорослим намагатися виконувати найпростіші пісеньки і співанки на ударних інструментах.

Показником компетентності дітей раннього віку згідно з програмовим змістом є: виявлення зацікавленості до музичних іграшок-інструментів, бажання діяти з ними; здатність розрізняти знайомі за назвою, тембром звучанням (бубон, брязкальце, шейкер), розпізнавання їх за виглядом і звучанням.

Методичні рекомендації щодо організації освітньої роботи за парціальною програмою базуються на принципах Конвенції про права дитини, згідно з якою дитина має право на вираження своїх почуттів, бажань, емоцій. Тому нами враховано бажання дитини брати участь у музикуванні. Крім того, нами з'ясовано, що небажання дитини брати участь у заняттях має кілька причин: сором'язливість (педагог повинен давати позитивну оцінку дії дитини); нерозуміння (потрібен індивідуальний підхід до дитини); примхливість (акцентувати увагу дитини на гру). З'ясовані причини дозволяють установити причину і подолати перешкоди в залученні дитини до музикування.

Другий принцип - цілісний підхід у вирішенні педагогічних завдань: збагачення дітей музичними враженнями через спів, слухання, гру й танок, гру на дитячих музичних інструментах; втілення отриманих вражень у самостійній ігровій діяльності.

Програма побудована також на позиціях гуманно-особистісного ставлення до дитини та принципах: повноцінного проживання малятами періоду раннього дитинства; підтримки самостійності дітей у різних видах діяльності, збагачення дитячого розвитку; урахування міжкультурної та полілінгвальної ситуації розвитку дітей; співпраці закладу дошкільної освіти з родиною дитини; формування соціокультурного середовища відповідно до вікових, індивідуальних, психологічних та фізіологічних особливостей дітей; забезпечення психолого-педагогічної підтримки родини в питаннях музично-естетичного розвитку дитини та формування педагогічної компетентності

батьків (законних представників).

Для розвитку у дітей музичних здібностей у всіх доступних їм видах музичної діяльності в закладі дошкільної освіти повинна бути обладнана музична зала. Важливим є наповнюваність предметного середовища музичної зали, ігровими, дидактичними матеріалами і засобами, що відповідають психолого-віковим та індивідуальним особливостям вихованців, специфіці освітніх потреб, принципу інтеграції освітніх областей, видам дитячої діяльності.

Матеріали і обладнання мають сертифікат якості і відповідають гігієнічним, педагогічним, естетичним вимогам. У закладі облаштовано музичну залу, музичний кабінет і костюмерну. Основне призначення приміщень та їх оснащення представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основне призначення та оснащення приміщень

Вид приміщення	Основне призначення	Оснащення
Музична зала	Організована освітня діяльність - Ранкова гімнастика - Дозвільні заходи - Свята, розваги - Театралізовані вистави - Батьківські збори та інші заходи для батьків - Індивідуальна і гурткова робота з дітьми	Музичний центр, проектор, інтерактивна дошка - Ноутбук - Електронне піаніно - Дитячі музичні інструменти - Мікрофони, мікшерний пульт, колонки - Столи та стільці
	-Вокально-хорова діяльність	- Різні види театрів
Музичний кабінет	- Оснащення педагогічного процесу - Консультації батьків і вихователів	Столи, стільці, шафи для методичної літератури

Продовження таблиці 2.1

Костюмерна	Підготовка до виступів на святах, розвагах і дозвільної діяльності	Дитячі та дорослі театральні костюми по порами року, за сюжетами казок і інсценівок - Атрибути до сюрпризних моментів і музично-ритмічним рухам - Банерне оформлення за порами року
------------	--	---

Предметно-розвивальне середовище в групах побудоване за наступними принципами:

1) насиченість - відповідає віковим можливостям дітей і змісту освітньої та парціальної програм;

2) трансформованість – дає можливість змінювати предметно-просторове середовище в залежності від освітньої ситуації, в тому числі від мінливих інтересів і можливостей дітей;

3) поліфункціональність – дозволяє різноманітно використовувати різні складові предметного середовища: дитячі меблі, мати, м'які модулі, ширми, природні матеріали, придатні в різних видах дитячої активності (в тому числі в якості предметозамінників в дитячій грі);

4) варіативність – дозволяє створити різні простори (для гри, конструювання, усамітнення та ін.), а також різноманітний матеріал, ігри, іграшки та обладнання, що забезпечують вільний вибір дітей. Ігровий матеріал періодично змінюється, що стимулює ігрову, рухову, пізнавальну та дослідницьку активність дітей;

5) доступність – створює умови для вільного доступу дітей до ігор, іграшок, матеріалів, посібників, що забезпечує всі основні види дитячої активності; справність та збереження матеріалів та обладнання;

6) безпечність – забезпечує відповідність всіх її елементів вимогам щодо

надійності та безпеки їх використання.

Завдання з організації предметно-розвиваючого середовища щодо самостійної музичної діяльності в групах:

- організація музичних ігор;
- заохочення дітей до самостійного музикування на дитячих музичних інструментах;
- спонукання дітей до рухової імпровізації під музику з предметами і без них;
- заохочення до використання співу в самостійних іграх;
- спонукання до імпровізації знайомих пісень із використанням елементів костюмів.

Парціальна програма «МузоМедія: новий формат музичних занять для дошкільників» спрямована на впровадження в практичну діяльність педагогів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. У практиці роботи музичного керівника використання інформаційно-комунікаційних технологій є засобом, який робить навчання яскравим, незабутнім, цікавим для дітей, формує емоційно-позитивне ставлення до навколишнього світу, музичного мистецтва й музично-ритмічної діяльності. Все вищезазначене дозволяє органічно включити ІКТ у музичні заняття.

У порівнянні з традиційними формами освіти дітей дошкільного віку комп'ютер має ряд переваг: презентація інформації на екрані в ігровій формі підвищує інтерес дошкільнят до діяльності; інформація надається в зрозумілій для дітей формі – наочно й образно; комп'ютер є ефективним засобом для вирішення освітніх завдань (ілюструє, озвучує, оживлює освітню інформацію, надає можливість обіграти ситуації за допомогою активних дій дитини тощо); постановка проблемних завдань за допомогою ІКТ дозволяє винайти креативні підходи до їхнього вирішення і є стимулом пізнавальної активності дітей; мультиплікація, рухи, звук цікаві для сприйняття дітям дошкільного віку надовго привертають увагу дитини; ІКТ дозволяють здійснити індивідуальний підхід в роботі з дітьми дошкільного віку; ІКТ дозволяють створити позитивний освітній

простір, надають дитині можливість творчого самовираження, чим закладають основи формування медійної культури, що в наступному шкільному навчанні забезпечить розвиток критичного мислення.

Але, поряд з перевагами, виникають різні проблеми застосування ІКТ у роботі музичного керівника: відсутність системи у застосуванні ІКТ; перевантаженість заняття демонстрацією; спрямованість використання ІКТ на задоволення запитів здобувачів освітнього процесу без урахування розвивального впливу; недостатній рівень комп'ютерної грамотності педагогів; відсутність обізнаності педагога щодо необхідного програмного забезпечення педагогічної діяльності; недостатня кількість мультимедійного обладнання для проведення освітніх заходів для педагогів; недостатня кількість обладнання для організації освітнього процесу з дітьми.

У зв'язку з цим було виявлено протиріччя:

- між стрімким розвитком інформаційних технологій та матеріально-технічним забезпеченням закладу дошкільної освіти;

- між наявним інформаційно-комунікаційним освітнім середовищем та ефективністю використання його потенціалу з метою задоволення освітніх потреб учасників освітнього процесу.

Отже, можна зробити висновок, що проблема полягає у відсутності системи ефективного використання сучасних комп'ютерних технологій педагогічним колективом, що заважає задовольняти педагогічний процес із розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. Тому постала необхідність створення програми впровадження в практичну діяльність педагогів сучасних інформаційних технологій.

У результаті нами розроблено парціальну програму «МузоМедія: новий формат музичних занять для дошкільників», яка спрямована на впровадження в практичну діяльність педагогів сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

Мета програми: розвиток музично-творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами ІКТ. Програма вирішує завдання: активізувати процес формування

музичних здібностей дітей засобами ІКТ; розвивати розумову та емоційну сферу дитини за допомогою ІКТ; виховувати музичний смак і розширювати кругозір дітей дошкільного віку; формувати навички гри на дитячих музичних інструментах за допомогою ІКТ.

У процесі підготовки методичного забезпечення до розробленої програми нами використано функції комп'ютера у педагогічній діяльності музичного керівника, що представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Використання ІКТ у педагогічній діяльності музичного керівника

Функціональне використання ІКТ	Розроблення дидактично-методичної бази музичного керівника
Джерело інформації	добірка ілюстрацій до музичних занять; добірка потрібних аудіофайлів; добірка нотної літератури; добірка потрібних відеофайлів; добірка потрібної літератури: сценаріїв, віршів тощо
Програмне забезпечення	обробка музичних файлів
Дидактична база	пазли (музичні інструменти, композитори, жанри музики); музичні ребуси, кросворди; відео партитури; мнемотаблиці тощо.
Картотека	музично-дидактичні ігри; музично-ритмічні ігри; ігри зі слухання музики; ігри з логоритміки тощо.
Фонотека	класичні музичні твори; пісні сучасних композиторів для дітей; інструментальна музика; музика національних інструментів тощо

Продовження таблиці 2.2

Наочний посібник	«Портрети композиторів»; «Ритмічні картки»; «Різновид і склад оркестрів»; «Різновид музичних інструментів».
Фахова публіцистика	медіатека електронних фахових публікацій за освітніми напрямками
Оформлення документації	батьківські куточки; інформаційний матеріал для оформлення стендів; папки-пересувки; консультації (для батьків, вихователів); моніторинг освітніх результатів дітей; узагальнення матеріалів досвіду роботи; підготовки текстів, музичного матеріалу, їх зберігання; підготовка виступів

Для створення мультимедійних посібників із музичного освітнього напрямку нами використано комп'ютерні програми:

- ProShow Product (програма для створення відео);
- Pinnacle Studio 14 (для редагування відео, додавання музики, переходів, анімації і різних ефектів);
- Audacity (програма з розширеними можливостями для запису та редагування цифрового аудіо);
- Format Factoru (багатофункціональний конвертер мультимедіа файлів);
- PM Nero6 (програма запису на електронний носій);
- PowerPoint (входить до пакета Microsoft);
- Windows Movie Maker додаток для створення власних роликів і слайд-шоу з відео та фотофайлів;
- mp3 Direct Cut – програма-редактор MP3 аудіофайлів, дозволяє вирізати

фрагменти запису, обрізати, копіювати та вставляти.

- MuseScore - безкоштовний кросплатформний редактор нотних партитур з графічним представленням нот і можливістю їх введення як з клавіатури комп'ютера, так і з зовнішньої MIDI-клавіатури.

- комп'ютерні програми для запису фонограм - секвенсери: Cubase VST, віртуальні синтезатори: Reaktor, Giga studio;

- Звукові редактори: Sound Forge, WaveLab, Cool Edit Pro;

- KarMaker - безкоштовна програма для створення караоке на комп'ютері;

- Vocal Jam - програма, котра об'єднує в собі найкраще з принципів, закладених в ідеї караоке і найпопулярніших навчальних музичних програмах;

- плеєр для караоке. Програма вміє відтворювати музичні файли караоке (* .kar і * .mid) і показувати слова пісень. Є можливість змінювати інтерфейс програми за допомогою скінів.

Обрані програми допомагають музичному керівнику створювати музичні ігри та вправи відповідно до педагогічних завдань, планувати освітній процес з урахуванням інтерактивності для зацікавлення дітей та їх мотивації до слухання музичних творів, навчання гри на дитячих музичних інструментах та інших видів музичної діяльності. Програми дозволяють варіювати різні види активностей та уникати монотонності освітнього процесу, що забезпечує підвищену увагу дітей та їхню зосередженість на музичному образі.

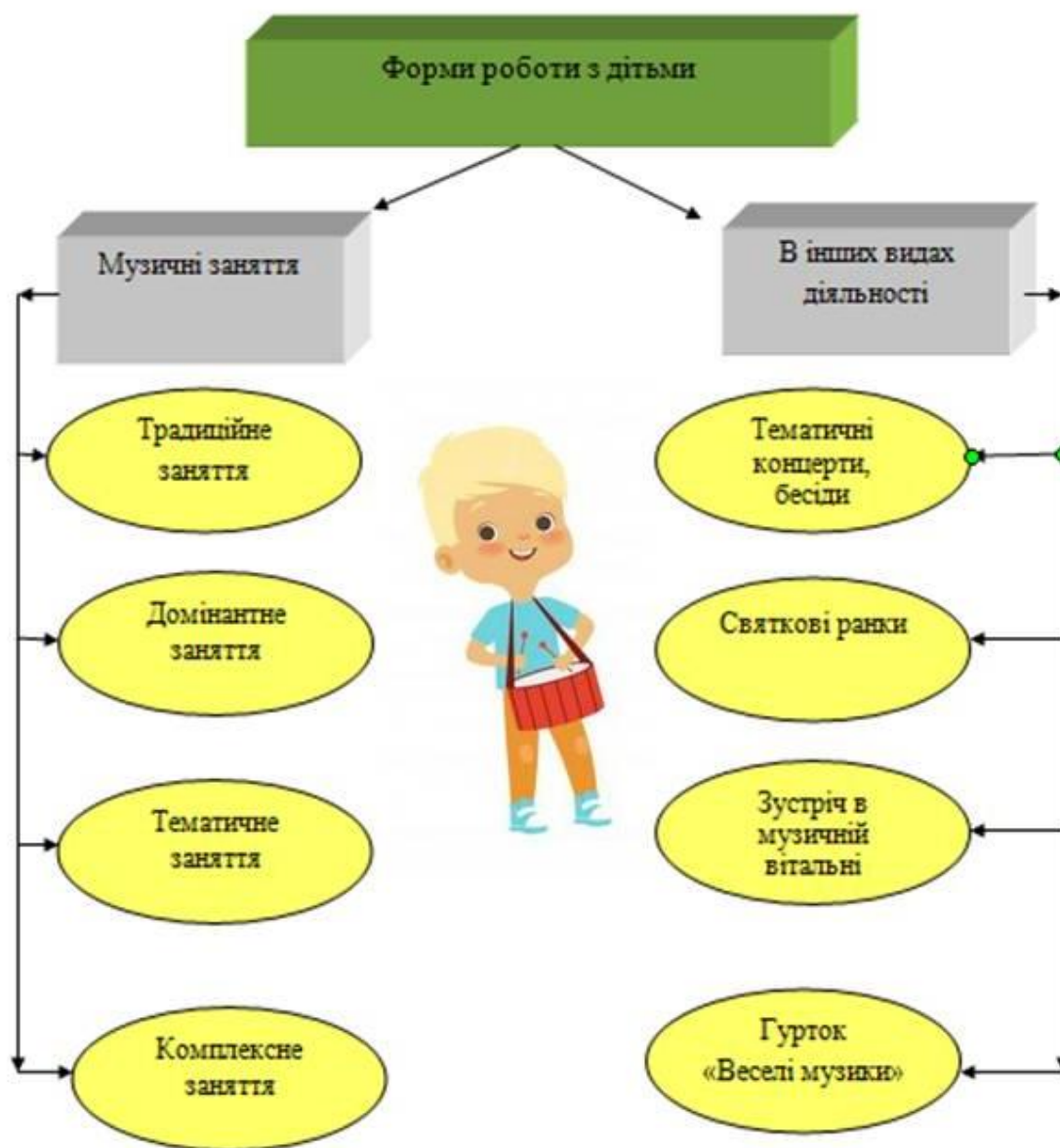
Використання програм супроводжено обмеженням та часу для забезпечення зору дітей від перенапруження. Нами встановлено правила безпеки й обмеження часу використання комп'ютера для запобігання перевантаження зору дітей, зосередженому на проєкційному екрані чи моніторі комп'ютера.

Різноманітність програм та врахування їхніх можливостей у розроблені медійних продуктів використано для розвитку різних аспектів музичних навичок, включаючи ритміку, мелодії, артикуляцію тощо. За їх допомогою розроблено пісні, ігри, ритмічні завдання, які допомагають дітям опанувати гру на дитячих музичних інструментах.

Таким чином можна констатувати, що комп'ютерні програми в реалізації

парціальної програми «МузоМедія: новий формат музичних занять для дошкільників» забезпечили ефективність навчання дітей дошкільного віку грі на дитячих музичних інструментах.

Слід також зазначити, що програма розрахована на використання ІКТ під час різних видів музичної діяльності та за межами занять, що представлено в рисунку 2.2.

Рисунок 2.2. Модель використання ІКТ в різних формах роботи з організації музичного виховання

Так, на заняттях під час сприйняття музики використовуються

мультимедійні презентації, які дозволяють збагатити процес емоційно-образного пізнання, викликають бажання неодноразово слухати музичний твір, допомагають запам'ятати запропонований для слухання музичний твір. При ознайомленні дітей з творчістю композиторів, яскраві портрети, світлини привертають увагу дітей, урізноманітнюють їх враження, розвивають пізнавальну активність. Ефективним є також короткі фрагменти відео для ознайомлення з епохою, країною, культурними традиціями тощо.

Під час ознайомлення дітей з симфонічним оркестром або оркестром народних інструментів медіафайли дозволяють розрізнити тембри інструментів. Використання відеозаписів концертів симфонічного оркестру, оркестру українських народних інструментів, сольного звучання різних інструментів в цікавій, яскравій і зрозумілій формі формують у дітей первісні уявлення про різновиди музичних інструментів.

Під час гри на дитячих музичних інструментах після перегляду відеозапису дітям пояснюють, що таке оркестр, група інструментів, знайомлять із професією диригента. В результаті, у дітей з'являється інтерес до злагодженого виконання музики на дитячих музичних інструментах, правильного звуковидобування.

Для того, щоб полегшити процес виконання дітьми того чи іншого музичного твору, вчасно вступити потрібному інструменту, застосовується спеціальний відеоряд - відео партитури, де на екрані зображений той музичний інструмент, який повинен грати в цей момент.

Демонстрація презентацій, які розроблені до занять з вивчення дитячих музичних інструментів, допомагає озвучити завдання, а дітям спільно музикувати. Завдяки демонстрації презентації вирішуються психологічні проблеми спілкування: сором'язлива дитина може відчувати себе більш розкутою; а творча дитина - проявити свою фантазію. Діти вчаться проявляти терпіння, витримку, взаєморозуміння та повагу. Інформація, представлена на музичних ресурсах Internet дозволяє проводити віртуальні екскурсії по музею музичних інструментів, подорожувати по країнах та епохам, знайомитись із зразками музичного мистецтва.

Таким чином, розроблено програмно-методичний комплекс запровадження моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах, який складається з парціальних програм: «Малюк за диригентським пультом» для дітей раннього віку та «МузоМедія: новий формат музичних занять для дошкільників» для дітей дошкільного віку та сприяє запровадженню інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес музичного напрямку, збагачує уявлення дітей про особливості музичних інструментів, забезпечує формування технічних навичок гри на дитячих музичних інструментах та розвиток музично-творчих здібностей.

2.3. Педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах

Педагогічні умови в контексті нашого дослідження представлено сукупністю чинників, які забезпечуватимуть ефективне впровадження Моделі розвитку творчих здібностей дошкільників засобами гри на дитячих музичних інструментах. Такими чинниками ми визначаємо: професіоналізм музичного керівника, дидактичне, методичне та інформаційне забезпечення освітнього процесу в умовах ЗДО.

Розглянемо більш детально педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

Першою умовою нами визначено професіоналізм музичного керівника. Аналіз наукових джерел доводить, що професіоналізм музичного керівника в дошкільній освіті вбачається у вмінні забезпечувати якісний освітній процес з музичного виховання та сприяти розвитку дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва і визначається: знанням музичних основ, вмінням розуміти потреби дітей, креативністю та інноваціями, навичками спілкування та співпраці, організаційними навичками, здатністю мотивувати та виховувати

любов до музики.

Так, знання музичних основ є важливим показником професіоналізму музичного керівника. Він повинен мати глибокі знання музичних основ, таких як ритм, мелодія, гармонія, форма та інші основні елементи музики; повинен розуміти музичну теорію та мати навички гри на різних інструментах.

Професіоналізм музичного керівника полягає також у вмінні розуміти потреби дітей: в умінні організовувати освітній процес, який враховує вікові та індивідуальні потреби дітей, а також їхні музичні здібності.

Креативність та інновації в професійній діяльності музичного керівника є показником професіоналізму, який виявляється у здатності впроваджувати нові методи та ідеї для сприяння музичному розвитку дітей. Він може використовувати різні методики та інноваційні підходи в навчанні дітей гри на дитячих музичних інструментах.

Навички спілкування та співпраці є важливими у вирішенні завдань музичного розвитку дітей дошкільного віку: Музичному керівнику важливо мати навички спілкування з дітьми, батьками та колегами. Музичний керівник повинен створювати сприятливу атмосферу для навчання та розвитку дітей, сприяти співпраці з батьками та колегами.

Організаційні навички музичного керівника сприяють ефективній організації музичних занять, плануванню освітнього процесу та керуванню ресурсами, що є необхідними для проведення занять.

Здатність мотивувати та виховувати любов до музики дозволяє музичному керівнику захопити музикою дітей, мотивувати їх досліджувати та виражати себе музичними засобами.

Професіоналізм музичного керівника в дошкільній освіті полягає не лише в його знаннях та навичках, але й у здатності створювати захоплююче та стимулююче музичне середовище для розвитку дітей.

Другою умовою розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах нами визначено дидактичне забезпечення, яке в нашій Моделі складається з безпечного та доступного

середовища та музично-предметного середовища.

Для успішного розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку та організації гри на дитячих музичних інструментах, необхідною умовою є створення безпечного та доступного середовища. Безпечна обстановка для гри та доступ до різноманітних дитячих музичних інструментів забезпечує створення зручних умов для їхнього використання дітьми. Інструменти мають бути легкими, безпечними та відповідати віку дітей. Музичні іграшки та інструменти повинні мати округлі кути, бути зробленими з безпечних матеріалів, не мати гострих крайок або металевих частин, які можуть призвести до травм. Під час навчання гри на інструментах діти повинні знаходитись під наглядом дорослих, які можуть контролювати дотримання правил.

Середовище для гри на музичних інструментах повинно забезпечувати достатньо місця для безпечної гри та рухів дитини, а також враховувати особливості кожного інструменту. Для сприяння самостійності та розвитку навичок діти повинні мати легкий доступ до музичних інструментів, що дозволить їм експериментувати та вивчати їх без зайвих перешкод. Забезпечення чистоти та порядку у місці, де діти грають на музичних інструментах, дозволить уникнути можливих травм або негативного впливу бруду на інструменти.

Значну роль у створенні ефективних умов для творчого розвитку дошкільнят відіграє музично-предметне середовище. У залученні кожної дитини до музичної культури воно представлене трьома компонентами: музичному, предметному та соціальному.

Основним акцентом у музичному компоненті є добір музичного матеріалу, незалежно від його джерела. Обладнання, атрибути, дидактичні матеріали, інструменти, технічні засоби належать до предметного середовища. Соціальний компонент відображає взаємини дитини з однолітками та дорослими, які є організаторами освітнього процесу в контексті музичного виховання.

Зміст музично-предметного середовища в ЗДО №100 «Гармонія» ЗМР за методичними рекомендаціями відповідало логіці розвитку дитячої музичної діяльності: матеріали для сприймання, відтворення, творчості.

Для сприймання музики було підібрано посібники, які допомагають педагогу спонукати та стимулювати дітей до сприймання творів для слухання, для використання у виконавській, співочій, танцювальній, музично-ігровій діяльності, а також творів, спеціально створених для розвитку музично-сенсорного сприймання дітей.

Матеріали з відтворення музики складаються з добірки посібників, які допомагають педагогу спонукати та стимулювати дітей до співочої, музично-ритмічної діяльності, гри на дитячих музичних інструментах.

Для матеріалів музично-творчої діяльності підібрано посібники, які допомагають педагогу спонукати та стимулювати дітей до пісенної, музично-ігрової, танцювальної творчості та імпровізації на дитячих музичних інструментах.

Обладнання для музичного виховання в ЗДО складають друковані матеріали:

- зображення: портрети композиторів; картини за змістом музичних творів; ілюстрації до музичних образів; символічне зображення жанрів музичних творів; символічне зображення сили звуку;

- картки: картки із символічним зображенням мажорного та мінорного звучання, сили звуку, жанрів музичних творів; картки із зображенням груп і окремих музичних інструментів;

- нотні тексти: музичні твори для слухання музики (по 1-2 для кожної вікової групи); музичні твори для співів (по 1-2 для кожної вікової групи); музичні твори для музично-ритмічних рухів (по 1-2 для кожної вікової групи); музичні твори для гри на музичних інструментах (по 1-2 для кожної вікової групи); музичні твори для музично-дидактичних ігор (по 1-2 для кожної вікової групи);

- музичні загадки: (1 комплект); музичний годинник: (1 шт.); нотний стан: (1 шт.); схема клавіатури фортепіано: (2 шт.); фішки: для позначення коротких та довгих звуків (1 комплект); для позначення висоти звуку (1 комплект).

- технічні засоби: телевізор, комп'ютер, ноутбук, магнітофон, музичний

центр, мультимедійний проєктор, екран;

- звукозаписи: українська народна музика (календарно-обрядова, танцювальна тощо); сучасна українська і зарубіжна музика (вокальна, інструментальна); танцювальна музика (гопак, козачок, вальс, полонез, полька, галоп, хороводна); народна дитяча пісня; основні музичні жанри (пісня, марш, танець); музичні твори для характеристики засобів музичної виразності (мелодії ритму, темпу, динамічних відтінків); музичні твори для виконання на дитячих музичних інструментах; музичні твори для співів; музичні твори для музично-ритмічних рухів; музичні твори для слухання музики; музичні твори для музично-дидактичних ігор (вивчення властивостей звуку, розвиток музичної пам'яті, розвиток почуття ритму, орієнтування у світі музичних інструментів, музичні твори для релаксації).

- відеофільми, слайди, анімація: українські ігри та забави, виступи дітей.

- дитячі музичні імітаційні інструменти: металофон, ксилофон, струнні (бандури, цимбали скрипка, гітара); духові (флейта, сопілка, свищик, кларнет, саксофон), духові з одним звуком (дудка, труба); клавішно-язичкові; кнопко-язичкові (тріола, акордеон); ударно-клавішні (піаніно, рояль); музичні дзвіночки; ударні (барабан, тарілки, тамбурин, трикутник); шумові (тріскачки, маракаси, бубонці, брязкальця);

- музичні інструменти: фортепіано, баян, акордеон, синтезатор;

- дидактичні ігри на: слуховий сенсорний досвід; музично-слухову пам'ять; відчуття ритму; визначення характеру музики; тембровий слух;

- музичні інструменти (дзвіночки з визначеною висотою звуків, тріоли, трикутники, тарілки, тріскачки, барабани, ксилофони, музичне піаніно, бандури, цимбали).

Різноманітність інструментів надає можливість дітям випробувати різні дитячі музичні інструменти, вибирати та виявляти власні уподобання.

Третьою умовою розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах нами визначено методичне забезпечення, яке ми розглядаємо як методичний супровід щодо створення

творчої атмосфери, системного запровадження ігрових завдань, використання відео партитур, організації вечорів-розваг.

Важливою педагогічною умовою методичного супроводу розвитку творчих здібностей є створення творчої атмосфери на музичному занятті. Від уміння педагога залежить позитивний соціально-психологічний клімат. Основними характеристиками психологічного клімату на музичних заняттях слід назвати позитивний настрій дітей і педагога; зацікавленість дітей змістом діяльності; взаєморозуміння; задоволеність взаємовідносинами та результатами власної діяльності.

Позитивний психологічний клімат на занятті повинен сприяти становленню в дітях поваги до іншого, доброти, справедливості, толерантності, почуття власної гідності, що слугує підґрунтям формування в їхній свідомості важливих ціннісних орієнтацій. Гуманістична позиція педагога спрямовується на розуміння потреб дитини, актуалізацію емоційно-чуттєвих та естетично-духовних складових спілкування, за яких розкриваються потенційні можливості особистості.

Для успішної реалізації Моделі необхідним є насичення творчої діяльності позитивними емоціями (насолюди, радості, задоволення, піднесеності, успішності); розвиток у дітей почуття психологічної захищеності; терпляче ставлення до невдач, помилок, незнання; створення ситуації успіху для кожної дитини через підтримку й заохочення, варіювання та урізноманітнення її самовираження у творчості. Важливим для дітей є створення простору для музикування, де присутня колірна, акустична та візуальна стимуляція, що може сприяти творчому сприйняттю музики.

Позитивний настрій дітей на музичних заняттях досягається завдяки стимулюванню емоційно-почуттєвої сфери дітей в процесі полімодального сприйняття творів мистецтва; упередження негативних почуттів (страху, напруги, невпевненості); створенню в дітей стану піднесення, натхнення, захопленості, потреби у творчій діяльності; сприяння активному прояву свободи, уяви, фантазії в самовираженні й успішності дитини в грі на дитячих

музичних інструментах.

Наступним аспектом методичного супроводу є системне запровадження ігрових завдань на музичних заняттях, які включають елементи творчості, імпровізації та власні музичні відкриття. Ігри мають велике значення у розвитку музичних здібностей у дітей дошкільного віку. Нами використано ігри, які сприяють розвитку творчих здібностей: імітаційні ігри, ігри на відтворення ритмів, музичні ігри з рухами, гра з музичними інструментами, ігри з музичними кольорами, ігри на розвиток музичного слуху.

Так, в імітаційних іграх діти спостерігають за педагогом та імітують рухи, пов'язані з ритмом музики. Наприклад, педагог показує, як грати на барабані, а діти наслідують ваші рухи.

В іграх на відтворення ритмів дитина відтворює ритми звуків, які пропонує музичний керівник. Наприклад, педагог стукає ритм і дитина намагається його повторити.

Музичні ігри з рухами спонукають дітей рухатися у такт музиці. Наприклад, діти можуть танцювати, стрибати чи рухати руками під музику.

Гра з музичними інструментами надає можливість дітям грати на різних музичних інструментах, щоб вони вивчили різні звуки та ритми.

Ігри з музичними кольорами сприяють встановленню асоціацій кожного кольору зі звуком або ритмом. Наприклад, червоний – це темний звук, синій – легкий тощо.

Ігри на розвиток музичного слуху пропонують ігрові завдання на визначення мелодій, ритмів або звуків, що допомагають розвивати слух та розуміння музики.

Ігри дітей з елементами експериментування з різними звуками, які можна створити на дитячих музичних інструментах позитивно впливають на розвиток творчих здібностей. Діти можуть імпровізувати власні мелодії та ритми на музичних інструментах. Музичний керівник може організувати музичні ігри, які сприяють співпраці, взаємодії та творчості. Наприклад, гра у «музичний круг» або «музичний діалог», де діти відтворюють одне одного на інструментах.

Залучення дітей до спільної гри на інструментах для створення колективної музики впливає на розвиток уміння слухати одне одного та співпрацювати для створення музичних композицій.

Ефективним ігровим прийомом у розвитку творчих здібностей дітей є поєднання гри на інструментах з рухливими іграми. Наприклад, дітям пропонується створити музичні ігри, під час яких вони використовують інструменти для супроводу рухів або танцюють під музику. Ці ігрові завдання сприятимуть розвитку творчих здібностей дітей, нададуть їм можливість експериментувати, творити та співпрацювати в музичній діяльності.

Системне запровадження розроблених ігор допомагає дітям розвивати слух, ритмічні навички, координацію та позитивне ставлення до музики в цікавій та ігровій формі.

Наступним аспектом методичного супроводу в педагогічних умовах є використання відеопартитур в освітньому процесі з навчання дітей гри на дитячих музичних інструментах.

Практика свідчить, що відеопартитури значно спрощують для дітей виконання твору: допомагають кожному вчасно вступати зі своєю партією та виразніше передавати характер музики. Також відеопартитури стають у пригоді для дистанційних занять. Адже, коли батьки бачать відеоряд, їм простіше грати разом із дитиною [48].

В запропонованій нами системі використовуються відеопартитури для дитячого музикування, які створюються за допомогою програми Microsoft PowerPoint (Додаток А).

Використання відеопартитур у дитячому музикуванні є цікавим та ефективним методом, який поєднує візуальні та аудіальні елементи для навчання дітей музиці. Відеопартитура - це відео, яке супроводжується нотами, ритмами та іншими елементами музичної партитури. Відеопартитури дозволяють дітям бачити ноти та ритми разом з виконанням музики на відео. Це допомагає візуально засвоювати музичні поняття та полегшує розуміння та пам'ять. Відеопартитури спрощують аудіовізуальне зіставлення звуку та його візуального

виразу у вигляді нот та ритмів, що сприяє розвитку слуху та сприйняття музики. Використання відеопартитур є додатковим методом навчання під час музичних занять та самостійного вивчення музики дітьми. Відеопартитури перетворюють процес вивчення музики на більш цікавий та захопливий для дітей, оскільки вони поєднують відео та музику в одному форматі. Діти можуть спостерігати за виконанням музики та самостійно спробувати відтворити ноти чи ритми, спираючись на відео партитури, що сприяє розвитку їхніх творчих здібностей. Використання відеопартитур у дитячому музикуванні є корисним та цікавим методом, який поєднує технології та навчання музики в доступній та зрозумілій формі для дітей.

Наступним аспектом методичного супроводу в педагогічних умовах є організація свят та розваг з використанням гри на дитячих музичних інструментах та комп'ютерних програм (Додаток Б).

Організація свят та розваг для дітей з використанням гри на дитячих музичних інструментах є захопливим і пізнавальним дійством для дітей дошкільного віку [46]. Методичний супровід таких заходів складається з:

- планування і тематики: спочатку важливо вибрати тематику свята, яка дозволить підібрати музичні інструменти та активності, що підкреслять цю тематику. Наприклад, якщо це свято народів світу, можна обрати музичні інструменти, характерні для кожної культури;

- демонстрації інструментів: доцільно провести демонстрацію різних музичних інструментів, пояснити, як вони звучать та з чим їх пов'язують. Це може мати форму гри, казки, історії;

- майстер-класів: можна організувати майстер-класи з гри на інструментах для дітей і навчити їх базовим ритмам, мелодіям або дати можливість дітям самим спробувати грати на інструментах;

- групових виступів: цікавим методом є створення музичних груп, в яких діти можуть об'єднатися для створення своєї музики. Наприклад, створення барабанного кола чи оркестру з дитячих інструментів;

- музичних ігор та конкурсів: доцільно організувати різні ігри та конкурси,

що пов'язані з музикою та грою на інструментах, наприклад, «Хто швидше відтворить ритм?» чи «Музичний квест»;

- творчості та імпровізації: залучення дітей до творчого процесу дозволить їм експериментувати з інструментами, створювати власні ритми та мелодії.

- завершення заходу виступом: доцільно завершити свято або розвагу дитячим виступом, де вони продемонструють набуті навички та вміння в грі на музичних інструментах.

Ці методичні підходи допоможуть організувати захоплююче та пізнавальне свято для дітей, яке базується на грі на дитячих музичних інструментах, сприятимуть вияву креативності в процесі гри на інструментах, відкриттю можливостей для самовираження та експериментів зі звуками. Під час таких заходів відбувається й розвиток соціальних навичок, який забезпечують співпраця, взаємодія та спільне музикування. Підтримка самовираження, створення ситуацій для вільного вираження емоцій та думок через музику, сприяння навчанню дітей використовувати інструменти самостійно, виявляти імпровізацію та власну творчість забезпечать розвиток творчих здібностей дітей в процесі свят та розваг [47].

Четвертою педагогічною умовою розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах нами визначено методичний супровід інформаційного забезпечення, яке ми розглядаємо у використанні ІКТ, взаємодії з батьками та педагогами в умовах ЗДО.

Сучасність вимагає від педагога бути мобільним фахівцем, який уміє знаходити потрібну інформацію, вільно користується електронними засобами комунікації, вправно організовує дистанційне навчання, розроблює програми та проєкти тощо. Він має гнучко працювати з різними інформаційними джерелами та застосовувати їх на користь собі та вихованцям.

ІКТ-компетентність передбачає, що педагог готовий та здатний розв'язувати навчальні, життєві, професійні завдання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; має потребу отримувати знання,

уміння й навички в галузі технічних, програмних засобів й інформації.

Сучасний музичний керівник дуже часто використовує ІКТ у своїй роботі. Утім, щоб не лише іноді проявляти, а ще й стабільно розвивати власну ІКТ-компетентність, методичний супровід у запропонованій Моделі орієнтує на такі опорні пункти:

- сформууйте власну практичну мотивацію: «ІКТ поліпшує та полегшує мою роботу, тож варто додавати в арсенал усе більше навичок»;

- опануйте в комфортному темпі ІКТ-навички, поступово нарощуйте користувацьку впевненість роботи на комп'ютері;

- візьміть за звичку регулярно готувати матеріали для занять за допомогою спеціальних програм, оброблюйте та монтуйте звук, графіку, фото та відео, тексти;

- застосовуйте електронні освітні ресурси, онлайн-школи та курси тощо;

- опановуйте досвід колег, працюйте у творчих групах та методичних об'єднаннях, консультуйтеся у досвіченіших педагогів;

- беріть участь у фахових заходах, конкурсах педагогічної майстерності, майстер-класах, конференціях, форумах;

- узагальнюйте і транслюйте власний педагогічний досвід на персональному сайті або у блозі, соцмережах тощо.

Для моніторингу власної педагогічної діяльності музичних керівників щодо ІКТ розроблено анкети (Додаток В), які дозволять з'ясувати, на що спрямувати зусилля, щоб удосконалити ІКТ-компетентність й успішніше розв'язувати професійні завдання. Розроблені анкети можна використовувати як для самооцінювання, так і на засіданнях методоб'єднань музичних керівників [45].

Забезпечення розроблених педагогічних умов створить сприятливе середовище для розвитку творчих здібностей дітей в процесі гри на дитячих музичних інструментах.

Таким чином, визначено й обґрунтовано педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних

інструментах: професіоналізм музичного керівника, дидактичне (безпечне та доступне середовище, музично-предметне середовище), методичне (створення творчої атмосфери, системне запровадження ігрових завдань, використання відео партитур, організація вечорів-розваг), та інформаційне забезпечення освітнього процесу (використання ІКТ, взаємодія з батьками і педагогами) в освітньому процесі ЗДО.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та вирішення проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах. Результати теоретичного дослідження засвідчили досягнення мети, вирішення поставлених завдань і дозволили сформулювати наступні висновки:

1. Проблема є предметом наукового аналізу значної кількості досліджень, більшість яких визначають творчі здібності як здатності до творчого мислення, уяви, інновацій та уміння генерувати ідеї, які можуть бути розвинені та вдосконалені через практику, навчання та стимулювання нових підходів до розв'язання завдань. Творчі здібності дітей дошкільного віку в музичній діяльності визначаються як здатність до виразності, творчості та сприйняття музики і включають в себе такі аспекти, як: здатність розрізняти різні звуки, ритм, мелодії та їх поєднання, вміння сприймати різноманітні звуки та реагувати на них; здатність до творчого вираження через музику, імпровізацію, створення музики за допомогою дитячих інструментів або голосу; емоційний вираз та здатність висловлювати свої емоції через музику, відображати свої почуття та емоції шляхом співу, танців або гри на музичних інструментах.

2. З'ясовано, що дошкільний вік є періодом інтенсивного розвитку творчих здібностей і характеризується: здатністю легко уявляти та відтворювати різні образи, створювати фантастичні, незвичайні сюжети та образи без обмежень, швидко придумувати та змінювати сюжети у своїх іграх та уявних історіях, сприймати уявні образи як реальність; здатністю до інтенсивного сприйняття за допомогою всіх органів чуття, зосередженістю на деталях, схильністю до емоційного сприйняття; інтенсивним розвитком емоційної сфери, розумінням власних емоцій та емоцій інших людей; розвитком соціальних навичок, взаємодії з іншими, емпатії, співчуття та співпереживання; схильністю до експериментування та отримання задоволення від процесу творчої діяльності.

Таким чином, упродовж дошкільного віку набувають активного розвитку всі психологічні якості дитини, завдяки яким відбувається розвиток їхніх творчих здібностей.

3. З'ясовано, що гра на дитячих музичних інструментах сприяє розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку: стимулює розвиток уяви та креативності, створює умови для вільного експериментування зі звуками та музичними ритмами, що дозволяє дітям розкрити свою творчість та індивідуальний підхід до музики; допомагає розвивати слух та музичні навички дітей, сприяє розпізнаванню різних звуків, ритмів, мелодій та координації рухів для створення музики; стимулює соціальний розвиток дітей, навчає слухати одне одного, співпрацювати та взаємодіяти для створення музики; сприяє розвитку моторики та координації рухів, формує вміння керувати інструментами, ударяти, натискати клавіші тощо, що розвиває їхні фізичні здібності; допомагає дітям виразити свої почуття та емоції через музику, що сприяє підвищенню самовираження. Загалом це сприяє розвитку творчих здібностей у дітей дошкільного віку, робить музичну активність не лише приємним часом проведення, але й важливим елементом загального розвитку.

4. Розроблено й обґрунтовано модель розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних, яка спрямована на виконання завдань із розвитку когнітивної, емоційної та практично-музичної сфер дитини і складається з модулів: концептуально-цільовий, змістовий, організаційно-методичний, результативний. В основу розробленої Моделі покладено сучасні методологічні підходи (синергетичний, аксіологічний, культурологічний, особистісно орієнтований, діяльнісний, компетентнісний, технологічний) та принципи (системності, цілісності, дитиноцентризму, природовідповідності, поліхудожності, комплексності, культуровідповідності). Модель відображає напрями навчання дітей дошкільного віку гри на дитячих музичних інструментах: ознайомлення з інструментами; розвиток музичного слуху; імпровізація та творчість; музичні ігри та вправи; основи техніки гри; ритміка та темп; колективна музика. Організаційно-методичний модуль

висвітлює форми, методи і прийоми; використання ІКТ в навчанні дітей гри на дитячих музичних інструментах та педагогічні умови щодо ефективного запровадження розробленої системи. Визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах відбувається шляхом експериментального дослідження когнітивної, емоційної та практично-музичної готовності дитини за допомогою визначеного комплексу діагностичних методик.

5. Розроблено програмно-методичний комплекс запровадження моделі розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах, який складається з парціальних програм: «Малюк за диригентським пультом» для дітей раннього віку та «МузоМедія: новий формат музичних занять для дошкільників» для дітей дошкільного віку та сприяє запровадженню інформаційно-комп'ютерних технологій в освітній процес музичного напрямку, збагачує уявлення дітей про особливості музичних інструментів, забезпечує формування технічних навичок гри на дитячих музичних інструментах та розвиток музично-творчих здібностей.

6. Визначено й обґрунтовано педагогічні умови розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах: професіоналізм музичного керівника, дидактичне (безпечне та доступне середовище, музично-предметне середовище), методичне (створення творчої атмосфери, системне запровадження ігрових завдань, використання відео партитур, організація вечорів-розваг), та інформаційне забезпечення освітнього процесу (використання ІКТ, взаємодія з батьками і педагогами) в освітньому процесі ЗДО.

Таким чином, можна зробити висновок, що теоретичне дослідження спрямовано на ефективне вирішення проблеми розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами гри на дитячих музичних інструментах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Амлінська Р. Музичні інструменти – іграшки : посібн. Київ : Музична Україна, 1986. 24 с.
2. Аніщенко Н. Вплив музично-театральної діяльності на розвиток творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2014. № 1. С. 62-70.
3. Аніщенко Н. В. Педагогічна інтерпретація поняття художнього сприйняття дітей дошкільного віку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 3. С. 40-44.
4. Базовий компонент дошкільної освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya> (дата звернення: 11.09.23).
5. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посібник. Київ: Академвидавництво, 2012. 256 с.
6. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ : Фенікс, 2014. 137 с.
7. Богущ А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей в дошкільному навчальному закладі. Київ : Академвидавництво, 2006. 304 с.
8. Ветлугина Н. А. Музыкальное развитие ребёнка. Москва : Просвещение, 1968. 314 с.
9. Выготский Л. Психология искусства. Ростов на Дону : Феникс, 1998. 480 с.
10. Газіна І. О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку навч.-метод. посіб. для студентів. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. 196 с.
11. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 375 с.
12. Дитяча психологія : навч. посіб. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. Київ :

Академвидав, 2008. 431 с.

13. Дьяченко О. Дошкільний вік: психологічні підстави освітньої роботи з розвитку здібностей. *Дошкільне виховання*. 2015. № 1. С. 46-50.

14. Еманова З. Г. Культурно-гуманістична концепція дошкільного музичного виховання : діяльнісний підхід. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : Зб. наук.праць. Вип. 8 (13). Київ : НПУ, 2009. С. 167-171.

15. Завалко К. В. Музично-ритмічне виховання за системою Еміля Жак-Далькроза. *Музичний керівник*. 2012. № 7. С. 7-10.

16. Завалко К. В., Фір С. В. Основи орф-педагогіки : навч.- метод. посібн. Черкаси : Друкарня «Черкаський ЦНП», 2013. 162 с.

17. Завалко К. В. Педагогічна інноватика в теорії та практиці музичної освіти : монографія. Черкаси : Друкарня «Черкаський ЦНП», 2013. 520 с.

18. Завалко К., Халілова А. Розвиток музичного сприймання дошкільнят. *Палітра педагога*. № 5. 2018. С. 3-5.

19. Захарова Н. Н. Функціональні зміни ЦНС при сприйнятті музики. Київ : Академвидав, 1982. 124 с.

20. Іваненко О. А. Методика діагностування сформованості здатності дітей дошкільного віку до художньо-творчої самореалізації на музичних заняттях в школах мистецтв. *Вісник Інституту розвитку дитини: зб. наук. праць НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія : Філософія, педагогіка, психологія, 2013. № 28, С. 123-128.

21. Іванова Л. В., Мусієнко В. С. Розвиток творчих здібностей дітей засобами музичної діяльності в дошкільному навчальному закладі: Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти». 2013. 34 с.

22. Кант І. Рефлексії до критики чистого розуму. Київ : Юніверс, 2004. 464 с.

23. Клименко В. В. Психологія творчості: навч. посібн. для вузів. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 480 с.

24. Клименко В. Механізм творчості: Чи можна його розвивати? Київ :

Шкільний світ. 2002. 96 с.

25. Комаровська О. А. Мистецька освіта. *Енциклопедія освіти* / головн. редактор В. Г. Кремень. Київ : Хрінком Інтер, 2008. С. 504-505.

26. Кононко О. Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві) : навч. пос. для вищ. навч. закл. Київ : Освіта, 1998. 255 с.

27. Костюк Г. С. Здібності та їх розвиток у дітей. Київ : Знання, 1963. 80 с.

28. Костюк О. Г. Сприймання музики і культура слухача. Київ : 1965. 265 с.

29. Кочерга О. В. Початок життя – становлення творчості: посібн. для батьків дошкільнят та соціальних педагогів. Київ : Кобза, 2003. 256 с.

30. Курдіна Н. Л. Музичні здібності, їх діагностика та розвиток в системі спеціальних дисциплін URL: <https://naurok.com.ua/muzichni-zdibnosti-h-diagnostika-ta-rozvitok-v-sistemi-specialnih-disciplin-218361.html> (дата звернення 16.10.2023).

31. Кушка Я. Методика музичного виховання дітей: навч. посібн. Вінниця : Нова Книга, 2007. 216 с.

32. Левчук Я. Українські народні дитячі музичні інструменти : гра музикою чи музикування грою. *Музичний керівник*. 2013. №1. С. 4-7.

33. Матвієнко С. І. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 297 с.

34. Миколінська С. І. Музично-слухова увага молодших школярів : теорія та методика формування. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова 2015. 220 с.

35. Мистецтво у розвитку особистості : монографія / за ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. Чернівці : Зелена. Буковина, 2006. 225 с.

36. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі : зб. метод. матер. / упор. І. А. Романюк. Тернопіль : Мандрівець, 2008. 104 с.

37. Музичний розвиток дітей від 2 до 7 років в умовах дошкільного закладу : програма, метод. рекомендації / МО України. ІЗМН. Ін-т проблем виховання АПН України; укл. Т. І. Науменко. Київ : ІЗМН, 1997. 104 с.

38. Науменко С. І. Духовність як основа формування особистості засобами

музики. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. Вип. 1 (6). Київ : НПУ, 2004. С. 54-59.

39. Нечай С. П. Вводимо дитину у світ звуків. *Дошкільне виховання*. 2009. № 6. С. 22–26.

40. Нечай С. П. Дитина і звуки світу. Аудіальний розвиток дітей як напрямок діяльності вихователя. *Дошкільне виховання*. 2011. № 7. С. 16–20.

41. Нечай С. П. Музичні фантазери. Методичні рекомендації з розвитку креативності для вихователів і муз керівників. *Дошкільне виховання*. 2010. № 11. С. 10–12.

42. Ніколаї Г. Ю. Сучасні концепції музичного виховання на Заході. *Сучасні педагогічні технології* / за ред. І. О. Захарової. Суми : РІВВ СДАУ, 2001. С. 96-97.

43. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. Київ : [б.в.], 2006. 188 с.

44. Особливості діагностики музичних здібностей дошкільників. / укл. С. О. Науменко. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2015. № 10. С. 15-18.

45. Павловська К. . Анкети для моніторингу ІКТ-компетентності. *Музичний керівник*. 2021. №2. С. 4-7.

46. Павловська К. . Осінні пригоди під старовинним ліхтарем. *Музичний керівник*. 2019. №8. С. 30-34.

47. Павловська К. Подивіться, любі діти: крейду вам дарують квіти. *Музичний керівник*. 2019. № 7. С. 39- 42.

48. Павловська К. . Як створити відеопартитуру в програмі PowerPoint. *Музичний керівник*. 2021. № 11. С. 18-20.

49. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.

50. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. Київ : Пед. думка, 2001. 516 с.

51. Піроженко Т. О. Становлення внутрішньої картини світу дошкільника : моногр. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. 236 с.
52. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. для студ.вищ. навч. закладів. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
53. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424 с.
54. Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка. Київ : Вища шк., 1982. 295 с.
55. Психологія та педагогіка : підручник / Максименко С. Д., Євтух М. Б., Цехмістер Я. В., Лазуренко О. О. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2012. 584 с.
56. Роменець В. А. Психологія творчості: навч. посібник. Київ : Либідь, 2001. 288 с.
57. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль : Навчальна книга - Богдан, 2005. 360 с.
58. Сухомлинський В. О. Вибрані твори : у 5 т. Київ : Радянська школа, 1976. Т. 3. 654 с.
59. Трофаїла Н. Д. Емоційний розвиток дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки : Науковий вісник МНУ ім. В. О. Сухомлинського*, 2018. Вип. 45 (106). С. 155-158.
60. Філософія : підр. / В. П. Андрущенко [та ін.] ; ред.: М. І. Горлач, В. Г. Кремень, В. К. Рибалко. 2-ге вид., перероб. та доп. Харків : Консум, 2001. 672 с.
61. Чекстере О. І. Діагностика мотиваційної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання URL: ib.iitta.gov.ua/722207/1/Тези_Діагностика%20мотиваційної%20готовності%20дітей%20старшого%20дошкільного%20віку%20до%20навчання.pdf (дата звернення 16.08.2022).
62. Шевчук А. С. Теорія і методика музичного виховання дітей дошкільного віку. Київ : Шкільний Світ, 2006. 36 с.
63. Шульга Л. М. Методологічне підґрунтя технології розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях із малювання. *Психологія та*

педагогіка: сучасні методики та інновації, досвід практичного застосування : зб. тез наук робіт учасників міжн. наук.-практ. конференції (м. Львів, 27-28 жовтня 2017 року). Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2017. С. 106-108.

64. Шульга Л. М. Психологічні особливості дошкільного віку як підґрунтя розвитку творчої особистості. *Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України*. Вип. 13. 2017. С. 213-222.

65. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка: підр. Київ : ДАКККіМ, 2005. 272 с.

66. Юцевич Ю. Є. Музика. Словник-довідник. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2003. 352 с.

67. Jaques-Dalcroze E. Barclay Press, Incorporated, 2009. 396 p.

68. Maslow A. H. *Motivation and Personality*. New-York : Harper & Row, 1970. 369 p.

69. Sigmund Freud, 'Civilisation and Its Discontents' (1930) in *The Standard Edition Of The Complete Psychological Works of Sigmund Freud – The Future of an Illusion, Civilization and its Discontents, and Other Works*, trans. by James Strachey (Hogarth Press; London, 1961). Vol. XXI. P. 79-80.

70. Stigler S. M. Francis Galton's account of the invention of correlation. *Statistical Science*. 1989. Vol. 4, № 2. P. 73–79.

71. Zavalko K., Khalilova A. The diagnostics of a preschooler's readiness for learning to play a musical instrument. *Problems in music pedagogy*. Vol. 17 (2). 2018. P. 45-57.

ДОДАТКИ

Додаток А

Створення відеопартитур для дитячого музикування

Як створити відеопартитуру в програмі PowerPoint

Зкомпонуйте матеріали

Насамперед зберіть в одній папці мультимедійні матеріали для відеопартитури, а саме:

- зображення дитячих музичних інструментів;
- тематичні зображення, зображення персонажів;
- аудіофайли.

Відтак додайте зображення та відео (рис. 1). Для управління медіаконтентом у програмі PowerPoint призначений розділ «Вставка». Через меню «Вставка → Рисунки» додайте зображення. Їх можна вставляти в будь-якій ділянці слайда й редагувати їхні розмір і положення. У цьому ж розділі додайте відео через меню «Вставка → Відео».

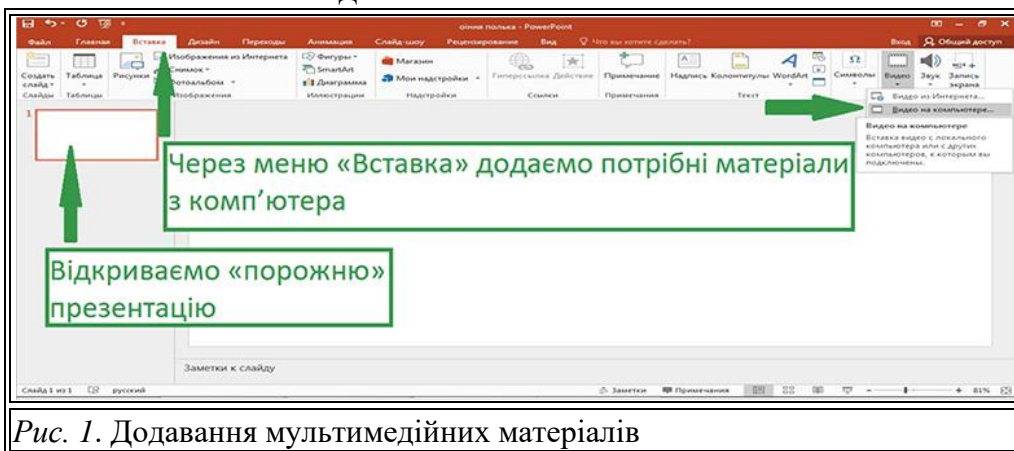

Рис. 1. Додавання мультимедійних матеріалів

Створіть презентацію

Тепер наповніть слайди презентації: поставте тематичне тло, а на ньому розмістіть персонажів, музичні інструменти, а також інші об'єкти – гриби, яблука, листочки тощо (рис. 2). Налаштуйте розмір об'єктів (рис. 3).

Розмір об'єктів має відповідати ритмічному рисунку: що довша тривалість, то більший об'єкт. Об'єкти, що позначають однакові тривалості, мають бути однакового розміру.

Зрештою додайте аудіофайл (рис. 2). На вкладці «Вставка» клікніть на кнопку «Звук» та оберіть пункт меню «Аудіофайли на комп'ютері». У провіднику знайдіть потрібний музичний файл і клікніть «Вставити».

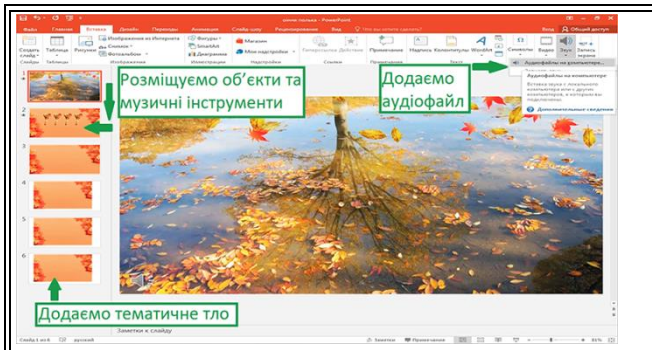

Рис. 2. Наповнення слайдів, додавання аудіо

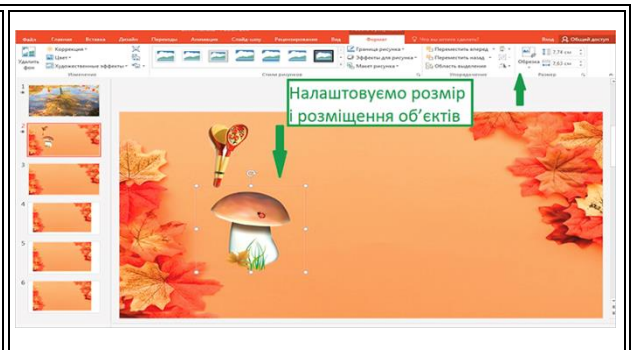

Рис. 3. Налаштування розміру об'єктів

Налаштуйте анімацію

Для того щоб музичні інструменти або персонажі «ожили», у вкладці «Анімація» налаштуйте спосіб і час появи елементів на слайді. Виділіть потрібний блок, оберіть стиль, задайте час (рис. 4).

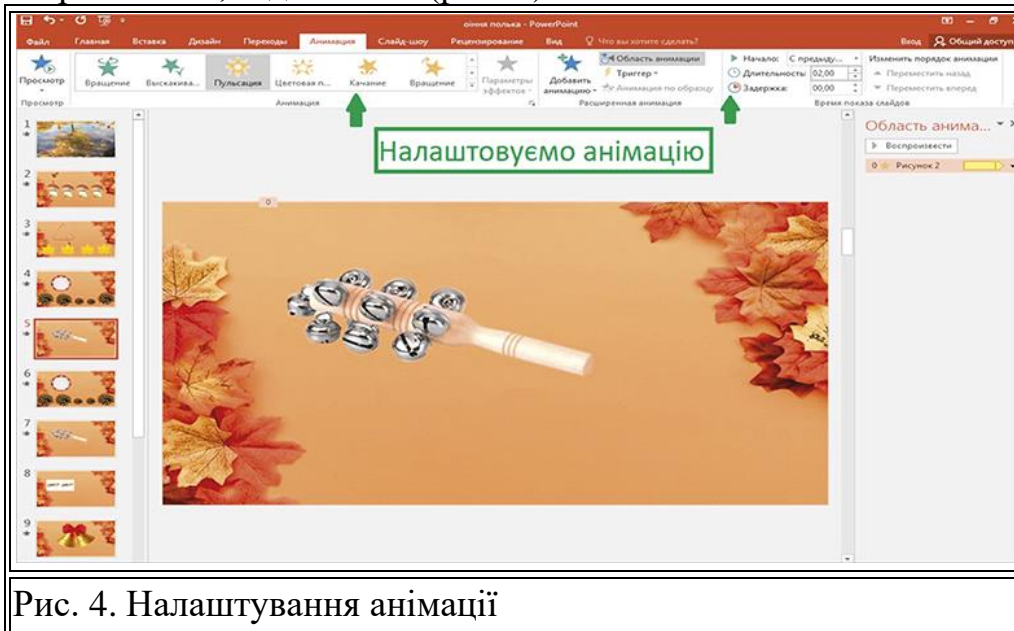

Рис. 4. Налаштування анімації

Ліворуч від розділу «Анімація» знайдіть розділ «Переходи» – у ньому задайте ефект зміни слайдів, а також метод переходу і час для зміни слайдів.

Не змінюйте слайди швидко – поява інструментів та об'єктів має «зчитуватися»! Стежте, щоб зміна слайдів відповідала звучанню аудіофайлу.

Насамкінець перетворіть презентацію на відео. Коли все готово, в меню «Файл» оберіть команду «Зберегти». Зберігаємо всі останні зміни спочатку в форматі презентації PowerPoint (PPTX). Відтак ідемо в меню «Файл → Експорт → Створити відео» або на вкладці «Запис» натискаємо кнопку «Експорт у відео». Ваша відеопартитура готова!

Додаток Б

Комп'ютерні програми для свята

Електронний журнал Цифрового видавництва Експертус

Видається за інформаційної підтримки МОН України

№8 Серпень 2021 року

технічні засоби / програми для роботи з аудіо та відео

Катерина Павловська: музичний керівник комунального дошкільного навчального закладу (ясел-садка) № 2 «Буратіно», м. Пологи, Запорізька обл.

У Королівстві самоізоляції, або Які комп'ютерні програми знадобляться для свята

Життя дітей у садочку має бути багатим на враження — як хороша, цікава книжка, найкращими сторінками якої є свята. І саме влаштувати свято під час карантину — чи не найскладніше! Кожен музичний керівник зіткнувся із цією проблемою в минулому навчальному році. Найімовірніше, що ми знову з нею матимемо справу і в наступному році — тож маємо запитися лайфхаками.

Як організувати захід, щоб він не втратив яскравості та захопливості? Як адаптувати сценарій, щоб у ньому було якомога менше «реальних» персонажів? Адже раніше ролі виконували батьки, професійні аніматори, вихователі та діти з інших груп — а тепер це можуть заборонити...

Хочу поділитися своїм досвідом. Пропоную ознайомитися із двома комп'ютерними програмами, які стали для мене незамінними помічниками: Audacity та Кіностудія Windows Live. Далі — докладніше про те, для чого ці програми стануть у пригоді та як у них працювати.

Працюємо зі звуком у програмі Audacity

Audacity — це безплатна програма для роботи зі звуком. З її допомогою ви **зможете:**

- записувати голос, інструменти та інші звуки;
- міксувати й оброблювати їх;
- обрізати музичні файли.

У програмі Audacity (далі — програма) я озвучую персонажів для музично-дидактичних ігор та свят. Спочатку записую свій голос або голос вихователів, потім змінюю тембр і тон. Зберігаю файл у потрібному форматі, а також за потреби накладаю на відео — його монтую у програмі Кіностудія Windows Live.

Так протягом 2020/2021 року до наших дітей «приходили» на свята різні казкові персонажі: курочка Ряба восени курчат рахувала, новорічна ялинка оживала та давала різні завдання, Дід Мороз вітав дітей екрана — і так далі.

Установлюємо програму

Заходимо на офіційний сайт програми – audacityteam.org. На верхній панелі наводимо курсор на опцію Download («Завантажити»), а потім обираємо, для якої системи. Здебільшого це Windows – клацаємо по цьому написі лівою клавішею миші. Установлювальний файл завантажується на комп'ютер.

Переходимо до установлювального файлу й відкриваємо його. З'являється віконце, в якому обираємо мову установки – серед інших програма містить і українську. Установлюємо програму, слідуючи за вказівками на екрані. Установлення – просте й не містить прихованих «пасток», на кожному екрані потрібно лише натискати «Далі».

Записуємо звук

Щоб записати голос або музичний інструмент, ліпше скористатися зовнішнім мікрофоном. При цьому підійде і мікрофон навушників від смартфона! Підключаємо навушники до комп'ютера (ноутбука) – вони відображаються на панелі інструментів програми (рис. 1). Аби переконатися, що мікрофон у порядку, клацаємо на графік рівня запису (рис. 1) і промовляємо кілька слів чи звуків. На графіку має з'явитися зелена «хвиля».

Далі записуємо звук:

- почати запис – натискаємо піктограму «Записати» (рис. 1);
- призупинити запис – піктограму «Призупинити» («пауза»);
- зупинити – піктограму «Зупинити» («стоп»).

У робочому вікні з'явиться записана аудіодоріжка – пік-файл та властивості доріжки ліворуч. Якщо ви запишете інші аудіодоріжки – вони розташуються нижче першої, тож їх можна буде бачити одночасно.

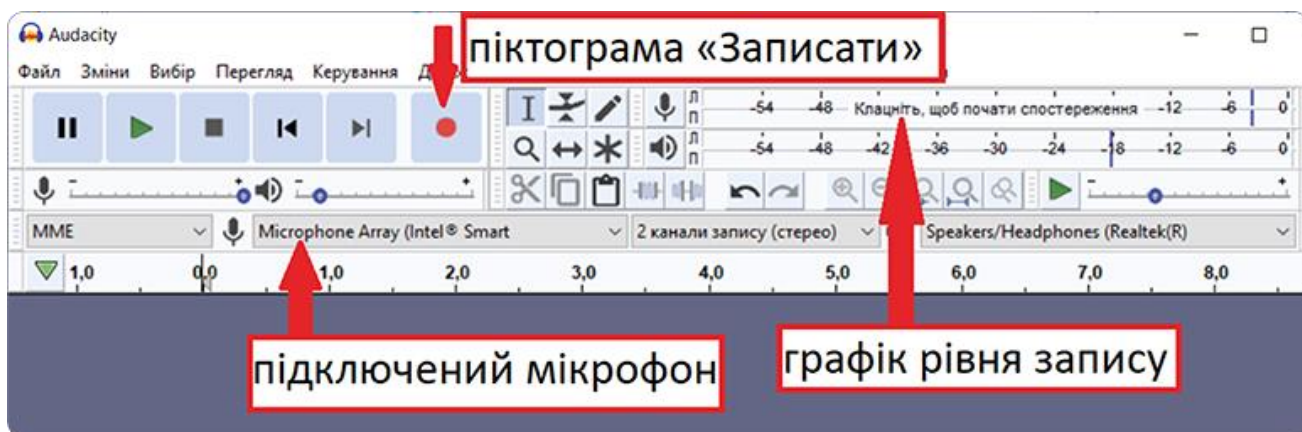

Рис. 1. Робоче вікно програми Audacity

Обрізаємо, склеюємо, накладаємо доріжки

Ви можете виокремити потрібну ділянку треку – щоб одразу обробити або зберегти для подальшої роботи. Щоб було зручніше виділяти, змінюємо масштаб за допомогою опції «Збільшити» (рис. 2). Далі прослуховуємо аудіо, щоб знайти потрібну ділянку, – піктограма «Відтворити». Активуємо «Інструмент вибору», наводимо курсор на пік-файл і виділяємо ділянку, притримуючи ліву клавішу миші – виділення відобразиться на звуковій доріжці (рис. 2). Далі відкриваємо меню «Зміни → Копіювати» або натискаємо піктограму «Копіювати» (рис. 2). Потім через меню «Файл → Створити» створюємо новий проєкт і вставляємо туди скопійований фрагмент – меню «Зміни → Вставити».

Щоб видалити якусь ділянку – так само виділіть її, а потім скористайтеся меню «Зміни → Вилучити».

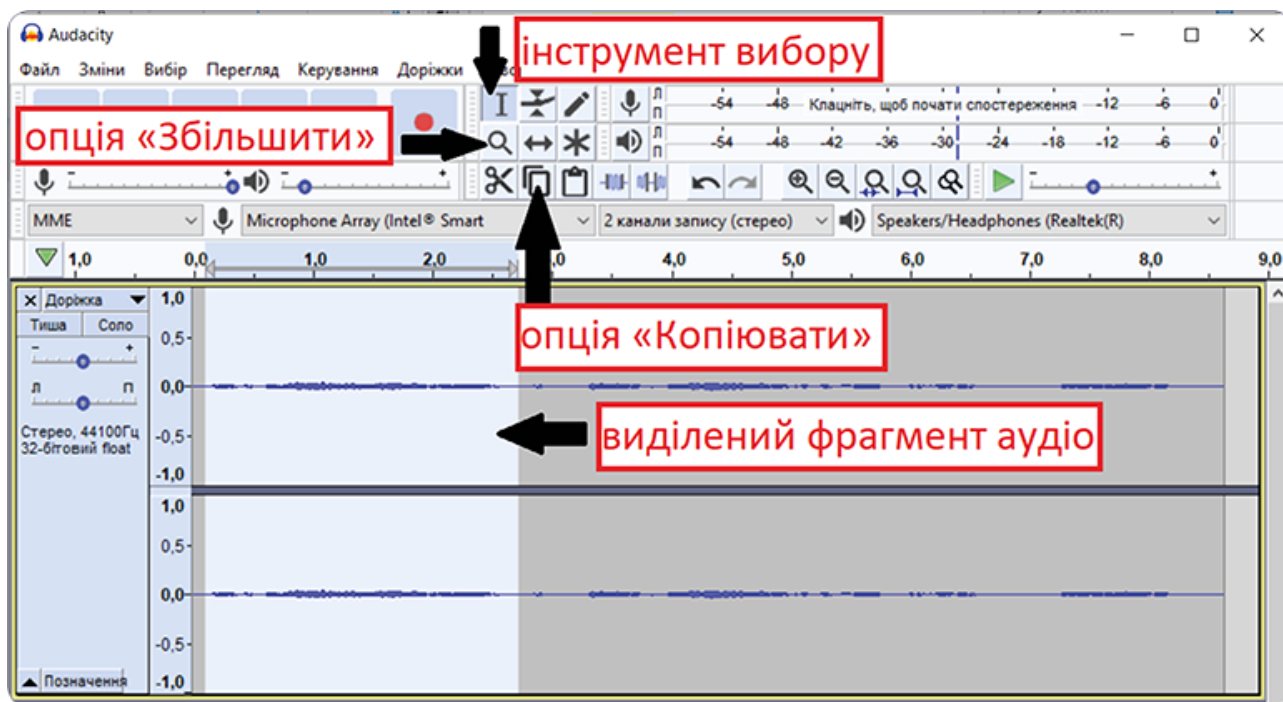

Рис. 2. Виділення фрагмента аудіозапису

Також ви можете з'єднати кілька треків в один. Для цього за допомогою меню «Файл → Імпорт» завантажте кілька аудіофайлів. Вони відобразяться під першим аудіо. Потім по черзі додайте їх один після одного (рис. 3):

- клацніть мишкою на властивостях доріжки – вона вся виділиться, і натисніть піктограму «Копіювати»;
- активуйте «Інструмент вибору», клацніть мишкою після першого аудіо, посуньте курсор клавішами з клавіатури;
- натисніть піктограму «Вставити» – нова доріжка приєднається до попередньої.

Переміщати треки можна за допомогою інструмента «Зсув у часі» (рис. 3).

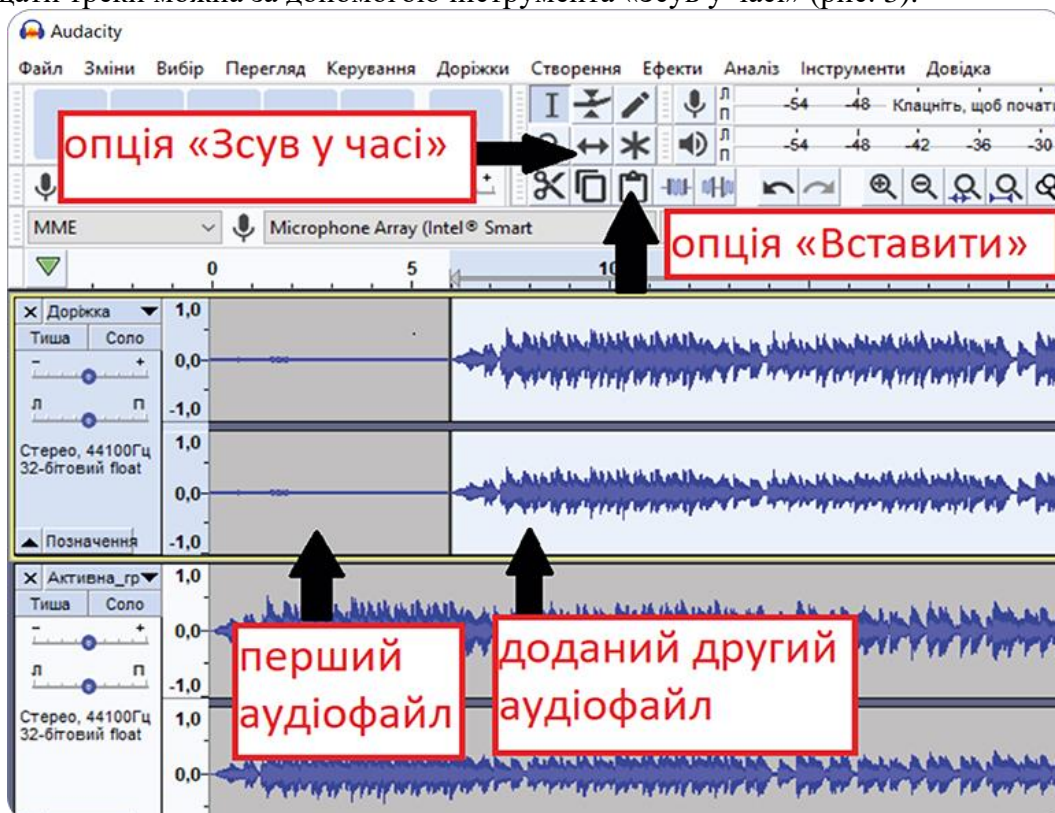

Рис. 3. З'єднання аудіофайлів

Часто в запис потрапляють сторонні шуми – у програмі їх можна заглушити. Обираємо ділянку запису, де є тільки шум, і виділяємо її. Потім відкриваємо меню «Ефекти → Зменшення шумності». У наступному віконці натискаємо «Створити модель шуму» – тепер програма знатиме, який шум фільтрувати. Потім виділяємо всю доріжку і ще раз відкриваємо меню «Зменшення шумності» і натискаємо «Гаразд», щоб прибрати шум із запису. Також ви можете змішувати доріжки, тобто накласти їхнє звучання одне на одне. Для цього імпортуємо й установлюємо доріжки одна під одною. Прослуховуємо, чи вони разом звучать так, як потрібно. Активуємо за потреби інструмент «Зсув у часі» і пересовуємо доріжки, щоб скоординувати звучання. Зрештою зберігаємо результат (рис. 4).

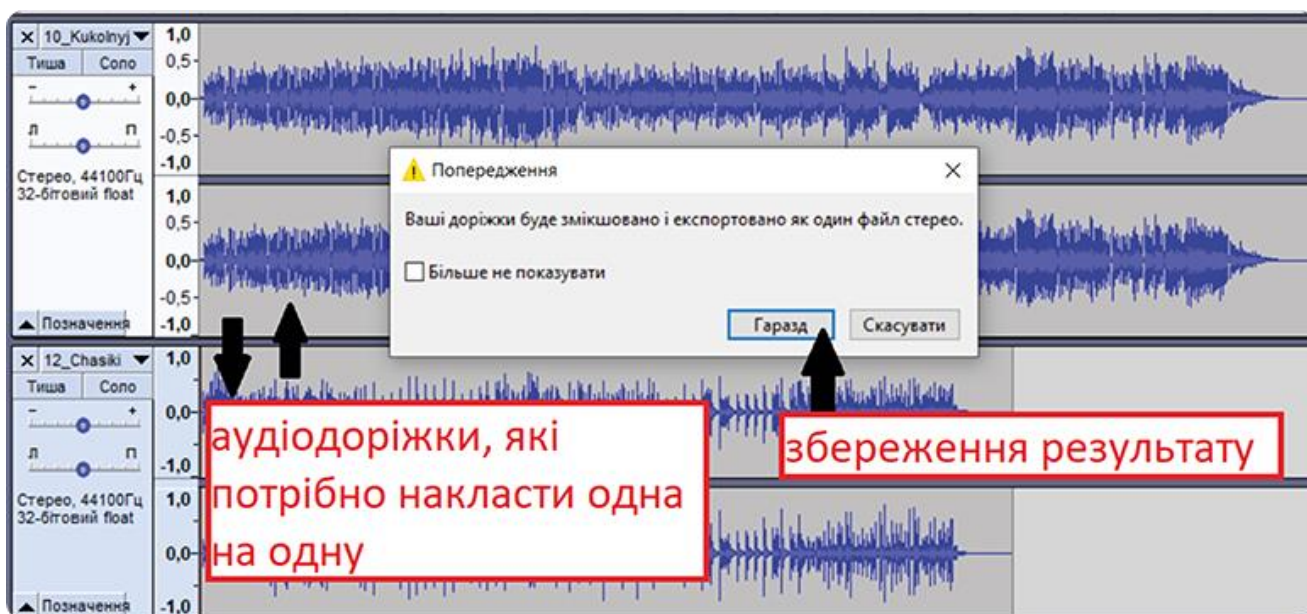

Рис. 4. Мікшування аудіофайлів

Зберігаємо аудіо

Якщо робота над аудіо ще не закінчена, то можемо скористатися меню «Файл → Зберегти проєкт» і повернутися до нього пізніше. А щоб отримати готовий аудіофайл, його потрібно експортувати. Для цього відкриваємо меню «Файл → Експорт → Експортувати як MP3», а потім обираємо відповідну папку на комп'ютері й натискаємо «Зберегти».

Створюємо відеозапис у програмі Кіностудія Windows Live

Програма Кіностудія Windows Live (далі – відеоредактор) – складова пакету «Основні компоненти Windows» в операційних системах Windows 7 та Windows 8. **Відеоредактор дає змогу:**

- трансформувати зображення, музику і короткі ролики в цілісне відео;
- додавати візуальні ефекти;
- зберігати відеозаписи у популярних форматах.

Інтерфейс відеоредактора дуже простий і «дружній» до користувача. Переконаємося в цьому, розпочавши роботу.

Компонуємо відеозапис

Коли користувач відкриває відеоредактор, то бачить головну панель, де розташовано функціонал. Насамперед імпортуємо у проєкт матеріали – натискаємо «Додати відео та фотографії» (рис. 5).

На головній вкладці відеоредактора можна використовувати всього одну кнопку, щоб вставити зображення в ролик. Поверх відеодоріжки легко вставити і музичну композицію. Також можливо записати нове відео прямо з камери комп'ютера.

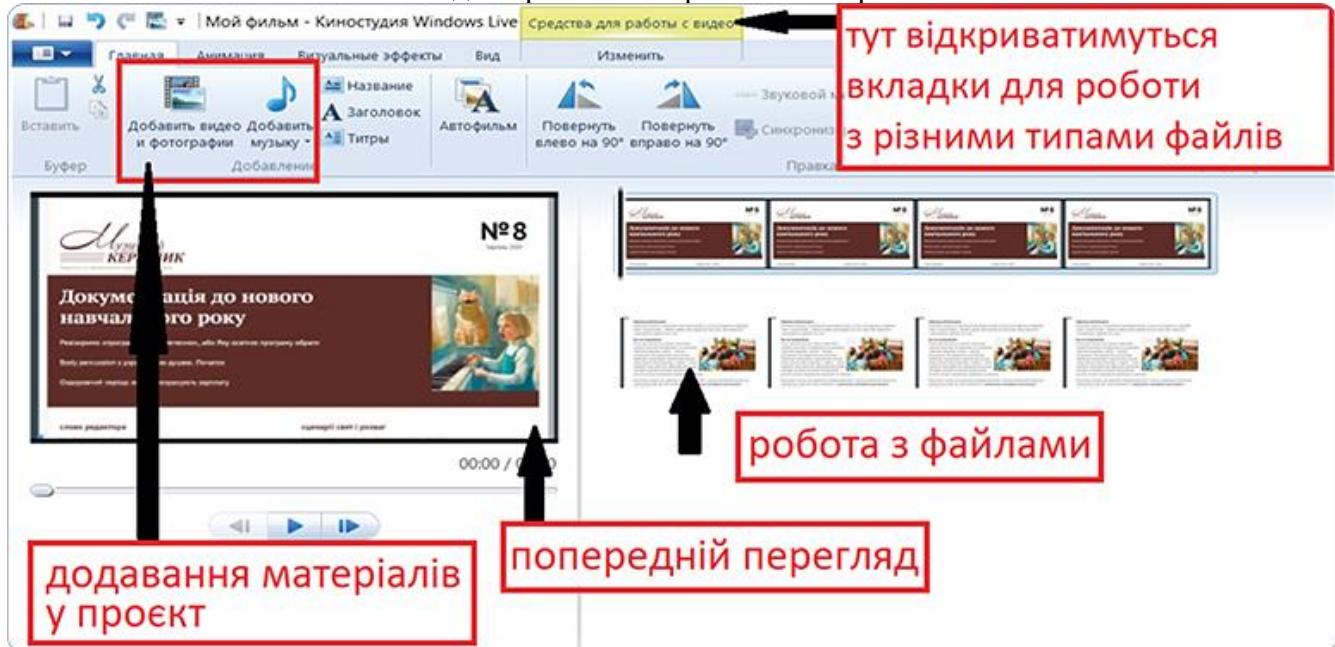

Рис. 5. Початок роботи у відеоредакторі та його функціонал

Створюємо титри, додаємо анімацію

Через відповідні піктограми створюємо титри і заголовок до відеоролика. Маємо змогу визначити візуальні параметри тексту, як-от:

- шрифт;
- колір;
- анімація появи та зникнення.

Анімація — це ефект переходу, коли один об'єкт змінює інший. Анімація працює як між відеофрагментами, так і між звичайними зображеннями. Усього відеоредактор містить близько двадцяти різновидів анімації — кожен може вибрати свій варіант (рис. 6). Щоб усі переходи були унікальні, потрібно їх виставити вручну. А щоб створити однаковий ефект між усіма об'єктами, обираємо опцію «Застосувати до всіх».

Праворуч на головній панелі розташована кнопка збереження. Коли зберігаємо роботу, вказуємо необхідні параметри. Потім їх нескладно буде завантажити.

Як на фото, так і на відео можна застосовувати також додаткові функції, як-от кінематографічні ефекти тощо. Усе залежить від вашої ідеї та смаку.

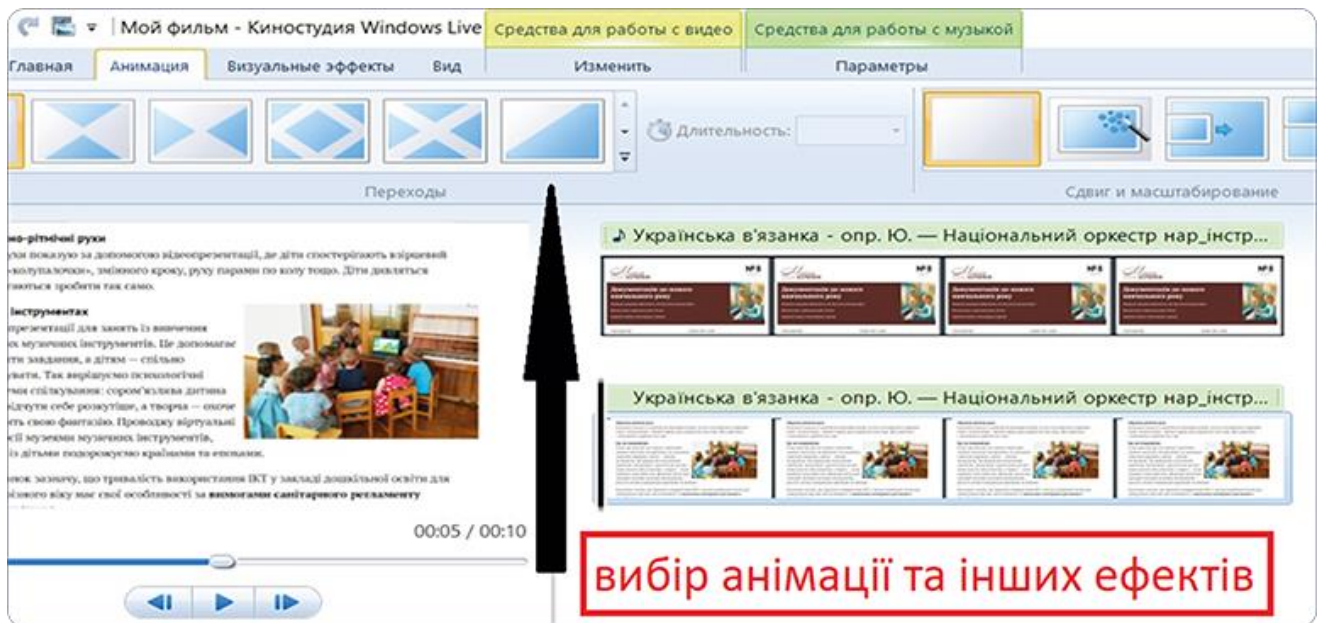

Рис. 6. Додавання анімації та інших візуальних ефектів

Редагуємо текст, відео та музику

На вкладках із проєктами меню відеоредактора можна використовувати функції на кшталт додаткового виділення для закадрового тексту, відео та музики. Завдяки цьому полегшимо подальше оброблення.

Це корисний розділ для тих, хто, наприклад, планує взагалі прибрати звукові доріжки. Можна просто виділити весь звук, щоб не доводилося потім працювати окремо з кожним елементом. Тут же визначаємо, який формат матиме готовий ролик: широкоекранний 16:9 чи компактніший 4:3. Широкоекранний формат використовують частіше. Зокрема, у музичній залі на проєкційному екрані відео 16:9 виглядає краще.

Засоби для оброблення кожного елемента обираємо залежно від типу елемента, а також додаткових характеристик. Наприклад, при редагуванні відео маємо у розпорядженні такі опції:

- змінити швидкість;
- зменшити або збільшити гучність звуку;
- обрізати;
- розбити на дрібні елементи тощо.

Корисна функція – замінити аудіо з відеоролика (якщо воно там є) на трек, який ми обрали або підготували самі. У цьому випадку знижуємо гучність самого ролика до мінімального рівня. А обраний нами трек, навпаки, має звучати якомога гучніше.

Після того, як провели всі необхідні маніпуляції, зберігаємо наш відеоролик. Для цього використовуємо меню «Зберегти фільм», відтак обираємо тип файлу і натискаємо «Зберегти». Відеозапис готовий для використання на святі або будь-де за вашою потребою.

Додаток В

Анкети для моніторингу ІКТ-компетентності

Електронний журнал Цифрового видавництва Експертус

Видається за інформаційної підтримки МОН України

№2 Лютий 2021 року

технічні засоби / ІКТ-компетентність

Катерина Павловська: музичний керівник комунального дошкільного навчального закладу (ясел-садка) № 2 «Буратіно», м. Пологи, Запорізька обл.

Анкети для моніторингу ІКТ-компетентності

СТАТТЯ ДО ТЕМИ:

[QR-коди — сучасний засіб для взаємодії з колегами та батьками](#)

Сучасний педагог — це мобільний фахівець, який уміє знаходити потрібну інформацію, вільно користується електронними засобами комунікації, вправно організовує дистанційне навчання, розробляє програми та проекти тощо. Він гнучко працює з різними інформаційними джерелами та застосовує їх на користь собі та вихованцям. Ідеальна картинка, чи не так? Та чи кожен педагог-«дошкільник» може похвалитися зразковою ІКТ-компетентністю?

ІКТ-компетентність передбачає, що ви — готові та здатні розв'язувати навчальні, життєві, професійні завдання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій; маєте потребу отримувати знання, уміння й навички в галузі технічних, програмних засобів й інформації. Кожен музичний керівник так чи інак використовує ІКТ у своїй роботі. Утім, щоб не лише іноді проявляти, а ще й стабільно розвивати власну ІКТ-компетентність, — орієнтуйтеся на такі опорні пункти:

- сформууйте власну практичну мотивацію — «ІКТ поліпшує та полегшує мою роботу, тож варто додавати в арсенал усе більше навичок»;
- опануйте в комфортному темпі ІКТ-навички — поступово нарощуйте користувацьку впевненість роботи на комп'ютері;
- візьміть за звичку регулярно готувати матеріали для занять за допомогою спеціальних програм — оброблюйте та монтуйте звук, графіку, фото та відео, тексти;
- застосовуйте електронні освітні ресурси — онлайн-школи та курси тощо;
- опановуйте досвід колег — працюйте у творчих групах та методичних об'єднаннях, консультируйтеся у досвіченіших педагогів;
- беріть участь у фахових заходах — конкурсах педагогічної майстерності, майстер-класах, конференціях, форумах;
- узагальнюйте і транслуйте власний педагогічний досвід — на персональному сайті або

у блозі, соцмережах тощо.

Промоніторте власну педагогічну діяльність щодо ІКТ – заповніть анкети і з’ясуйте, на що спрямувати зусилля, щоб «прокачати» ІКТ-компетентність й успішніше розв’язувати професійні завдання. Або ж визначте, у чому ваша «ІКТ-суперсила» – й упевнено поширюйте досвід серед колег! Анкети можна використовувати як для самооцінювання, так і на засіданнях методоб’єднань музичних керівників.

Додаток 1

Моя ІКТ-компетентність, щоб розв’язувати фахові завдання

Інструкція: прочитайте запитання, виберіть один із варіантів відповіді й запишіть

у відповідну чарунку кількість балів: «ніколи» — 1 бал, «іноді» — 2 бали, «часто» — 3 бали.

Підрахуйте кількість балів та подивіться результати у шкалі.

Вид роботи	Ніколи	Іноді	Часто
Пишу тексти у програмі Microsoft Office Word			
Створюю онлайн-опитування, тести			
Компоную мультимедійні презентації			
Листуюся електронною поштою			
Обробляю аудіофайли в аудіоредакторах			
Шукаю інформацію в інтернеті			
Користуюся електронною версією фахового журналу			
Монтую відеоролики			
Обробляю графічні файли, створюю колажі, анімації тощо			
Користуюся цифровими словниками, енциклопедіями, навчальними програмами			
Підвищую кваліфікацію онлайн			
Спілкуюся на професійних форумах			
Створюю музично-дидактичні ігри			
Складаю робочі плани за допомогою програм MS Office			
Проводжу діагностику та узагальнюю її результати			
Комунікую з колегами у соцмережах, у месенджерах тощо			
Працюю з цифровою технікою			
Маю та наповнюю персональний сайт, канал на ютубі абощо			
<i>Усього балів</i>			

Порахуйте бали та визначте свій рівень ІКТ-компетентності для розв’язання фахових завдань.

Кількість балів	Рівень
18	дуже низький
19—22	низький
23—27	нижче середнього
28—36	середній

Кількість балів	Рівень
37—45	вище середнього
46—50	високий
51—54	дуже високий

Додаток 2

Мій рівень володіння персональним комп'ютером

Інструкція: навпроти кожного запитання оберіть варіант відповіді, що вам підходить, і поставте в чарунці кількість балів:

- 1 — знаю і можу навчити іншого, 3 бали;
- 2 — згадаю, якщо сяду за комп'ютер, 2 бали;
- 3 — загалом уявляю, але не впевнена (-ний), 1 бал;
- 4 — нічого не можу сказати, 0 балів.

Чи вмієте ви...	Варіанти відповідей			
	1	2	3	4
...підключати персональний комп'ютер (ПК) до мережі електроживлення, вмикати/вимикати його, а також зовнішні пристрої, як-от принтер чи сканер?				
...користуватися зовнішніми носіями — CD, DVD, флеш-накопичувачами?				
...знайти й відкрити на ПК потрібні програми, зокрема якщо їх немає на робочому столі?				
...застосовувати операції «Створити», «Відкрити», «Зберегти», «Зберегти як»?				
...створювати й редагувати текстові документи, наприклад у програмі Microsoft Office Word?				
...роздруковувати текстові документи?				
...робити й редагувати скриншоти?				
...застосовувати у файлах різних типів операції «Копіювати», «Вирізати», «Вставити»?				
...створювати електронні таблиці, наприклад у програмі Microsoft Office Excel?				
...створювати й редагувати мультимедійні презентації, наприклад у програмі Power Point?				
...додавати у презентацію інтерактивні функції: тригер, анімацію?				
...шукати інформацію в інтернеті?				
...коректно вживати поняття «портал», «сайт», «браузер»?				
...переходити за гіперпосиланнями, зберігати зображення, фрагменти тексту тощо?				
...листуватися електронною поштою, прикріплювати й отримувати файли?				

Нарахуйте собі бали за кожну відповідь та визначте свій рівень володіння ПК:

- 0—14 балів — не вмієте працювати на ПК та в інтернеті;

- 15–29 балів – вмієте працювати на ПК та в інтернеті на базовому рівні;
- 30–45 балів – вмієте працювати на ПК та в інтернеті, можете навчити цього інших.

Додаток 3

Чи сприймаю я нововведення та чи готова (-ий) до інноваційної діяльності

Інструкція: оберіть і позначте оцінкою свою сприйнятливість до нового: «зрідка» – 1 бал, «іноді» – 2 бали, «часто» – 3 бали.

Запитання	Відповіді		
	Зрідка	Іноді	Часто
Чи стежите ви за новинками в галузі педагогічних практик?			
Чи приділяєте регулярно увагу самоосвіті й саморозвитку?			
Чи розвиваєте власні педагогічні ідеї, карбуєте свій педагогічний стиль?			
Якою бачите перспективу власної професійної діяльності, чи можете спрогнозувати її?			
Чи співпрацюєте з науковими консультантами?			
Чи готові пробувати методи, прийоми освітньої діяльності, що значно відрізняються від звичних?			

Визначте рівень сприйнятливості до нововведень (К) за формулою $K = K_{\text{факт}} \div K_{\text{макс}}$, у якій $K_{\text{факт}}$ — це фактична кількість балів, отриманих педагогом, а $K_{\text{макс}}$ — максимальна кількість балів — 18.

Орієнтири для оцінки рівня сприйнятливості педагога до нововведень:

- більше 0,85 — оптимальний рівень;
- менше 0,85 — допустимий рівень;
- менше 0,65 — низький рівень, варто проаналізувати, що заважає педагогу бути відкритішим;
- менше 0,45 — критичний рівень, необхідно переглянути педагогічну позицію.